

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM

PÉNZÜGYI ÉS SZÁMVITELI KAR

SZAKDOLGOZAT

Gál Krisztián László

Nappali munkarend

Gazdálkodási és menedzsment

Vállalkozás menedzsment

2022

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM

PÉNZÜGYI ÉS SZÁMVITELI KAR

A változó világgazdaság és ezen változások okai

A globalizáció hatása a folyamatosan változó
világgazdaságra, különös tekintettel a magyar
vállalkozásokra

Belső konzulens: Dr. habil. Ábel István

Külső konzulens: Berzsényiné Kádár Andrea

Gál Krisztián László

Nappali munkarend

Gazdálkodási és menedzsment

Vállalkozás menedzsment

2022

NYILATKOZAT

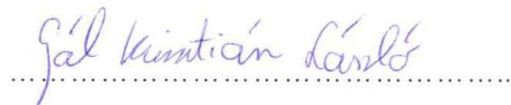
Alulírott **Gál Krisztián László** büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerzés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2022. év december hónap 7. nap

Handwritten signature of Gál Krisztián László in blue ink, written over a dotted line.

hallgató aláírása

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
1.1. A témaválasztásának okai.....	3
1.2. A téma aktualitása	3
1.3. A szakdolgozat célja és kutatási módszertana	4
1.4. Köszönetnyilvánítás.....	5
2. A világgazdasághoz kötődő definíciók	5
3. A globális szövetségek és a világgazdaság kialakulása	7
4. Globalizáció	12
4.1. A globalizáció előnyei	12
4.1.1. Tőkeáramlás	12
4.1.2. Verseny	13
4.1.3. Integráció és kultúra.....	14
4.1.4. Munkalehetőségek	15
4.1.5. Technológia és tudás.....	15
4.1.6. Együttműködés	16
4.2. A globalizáció kihívásai	17
4.2.1. Terrorizmus és migráció	17
4.2.2. Munkavállalói bizonytalanság	18
4.2.3. Árak instabilitása	19
4.2.4. Betegségek	20
4.2.5. Kizsákmányolás	20
5. A változó világgazdaság okai, kihívásai	21
5.1. Demográfia	21
5.2. Digitalizáció.....	24
5.3. Fenntarthatóság.....	27
5.4. Termelékenység, versenyképesség.....	30
5.4.1. Munkatermelékenység	31
5.4.2. Globális versenyképesség	34
5.5. Egyenlőtlenségek.....	38
5.6. Alkalmazkodás	40
5.7. Koronavírus	43

5.8. Ukrán-orsz konfliktus	45
5.9. Kína és USA	48
6. A magyar vállalkozások helyzete a globalizációban.....	51
6.1. A magyar kis- és közép-vállalkozások és a nagyvállalatok erőviszonyai	51
6.2. Primer kutatás	52
6.3. Kutatási eredmények	54
7. Összefoglalás.....	55
8. Irodalomjegyzék.....	57
Ábrák forrásai	57
Online elérhető szakirodalmi források	57
Online webhely források	60
9. Melléklet.....	69

1. Bevezetés¹

1.1. A témaválasztásának okai

Kiskoromban nagypapám sokszor mesélt nekem a történelemről, az elmúlt évtizedekről és az akkor jelenkorinak számító világról, annak különbségeiről és változásairól. Talán éppen emiatt az érzelmi szál miatt nagyon közel került hozzám a téma és azóta folyamatosan követem a globális, illetve hazánk változásait, leginkább gazdasági szempontból.

Eddig mindig nagyvonalakban, a felszínt kaparva követtem csak a témát, viszont mindig érdekelt, hogy mélyebben átlássam azt, megtudjam annak miértjeit. Ezért gondoltam a legjobb választásnak a szakdolgozatom témáját, mivel közel áll az érdeklődési körömhöz és mi sem illene jobban egy gazdasági egyetemhez, mint a világgazdaság, annak változásai és okai, hiszen ez kétségtelenül nagyon nagy mértékben hatással van hazánkra és az átlagemberek életére is.

Mindig rendkívül fontosnak tartottam a keretes szerkezetet, így szakdolgozatom elején röviden kitérek az elmúlt időszakra, a globalizáció és a világgazdaság kialakulására, azonban természetesen legnagyobb részt a jelenkori változásokat és annak okait fejtem ki. Bemutatom, hogy milyen változásokkal kellett szembenéznie a világnak régebben, most és a jövőben. Kitérek a jelenkori változások hatására hazánk esetében is.

1.2. A téma aktualitása

Úgy gondolom, hogy talán ez az egyik, ha nem a legaktuálisabb téma napjainkban. Az amúgy is rengeteg kihívással járó változások mellett, a 2020-tól kezdődő koronavírus-járvány felforgatta az életünket és a világot, és amint talán éppen feledésbe merült volna, megkezdődött Ukrajna orosz megszállása, amivel elkezdődött a jelenlegi gazdasági válság.

Rengeteg gazdasági változás történhet, ami hatással lehet hazánkra. Az egyre inkább globalizálódó világgazdaság része vagyunk, emiatt kiszolgáltatottak a multinacionális vállalatoknak és a környező országoknak is. Ha csak a hazai gazdaságot nézzük, láthatjuk, hogy

¹ Források megjelölése a Harvard stílus alapján történik, a szövegközi megjelölések történhetnek zárójelben lévő hivatkozással vagy szögletes zárójelben lévő számok alapján, melyek hivatkozásai a szakdolgozat végén láthatóak, az irodalomjegyzékben.

évek óta először csökkent a magyar GDP 2016 első negyedében, amikor csupán az egyik multinacionális autógyár átmenetileg csökkentette termelését. Az orosz-ukrán konfliktus miatt tönkremenő és nehézkessé váló orosz kapcsolatok miatt pedig manapság érezzük annak hatásait az élet minden területén, gondolok itt többek között az inflációra, az energiaárak növekedésére. Mindannyian tapasztaljuk, hogy napról napra többet kell költenünk tulajdonképpen mindenért, minden vállalkozás tapasztalja az általános költségek növekedését. A jelenlegi időszakban már nem gazdasági növekedésről beszélünk, hanem annak csökkenését próbáljuk fékezni, a cégek nem munkaerőt keresnek, hanem próbálják megtartani vagy leépítik azt, az átlagemberek nem többet vesznek az eddiginél, hanem próbálnak ugyanannyit vagy kevesebbet.

A téma azonban nem csak most, hanem mindig is aktuális volt és lesz is. A történelem során nem volt még, hogy huzamosabb ideig stagnált volna egyetlen gazdaság sem, mindig történik apró mozgás ebben, mivel mindig történik valamiféle változás, amely hatással lesz arra. Mint írtam e téma a jövőben is aktuális lesz, azonban fontos megemlítenem, hogy éppen a napról napra történő változások tömkelege miatt, maga a szakdolgozatom csak az elkészülte napjáig aktuális.

1.3. A szakdolgozat célja és kutatási módszertana

Szekunder kutatás által szeretném bemutatni a világgazdaság változásait, annak okait és tényezőit. Kitérek a témához köthető definíciókra, a történelemre, a jelenkorra, a jövőre, a globális erőviszonyokra, illetve természetesen kiemelt szerepet kap hazánk és üzleti szférája a szakdolgozatomban.

A szakdolgozatomban primer kutatásban szerzett adatokat is bemutatok és elemzek ki. Próbálok megérteni ez által alanyaim gondolkodásmódjukat, reakciójukat, nehézségeiket, jövőképüket. A hazai vállalatok, pontosabban a kis- és közép-vállalkozások (kkv) gazdasági vezetői vagy tulajdonosai által kitöltött kérdőívemben próbálok választ kapni arra, hogy ők hogyan élik meg a jelenlegi globalizálódott világot, a gazdasági nehézségeket, mennyire és miben változtatta meg a működésüket az elmúlt évek és a jelenlegi globális események, illetve, hogy mennyire látják pesszimistán, vagy éppen optimistán az elkövetkezendő éveket gazdasági szempontból.

Hipotéziseim – melyek bizonyítása vagy cáfolása a kutatási célom – a következők:

H1	A globalizáció hatással van a jelenkori világgazdaság alakulására.
H2	A demográfiai változások lesznek a legnagyobb hatással a világgazdaságra hosszú távon.
H3	A magyar kkv-k működésére magasabb költségeket eredményez az ukrán-orosz konfliktus.

1.4. Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet szeretném kifejezni a konzulenseimnek, Dr. habil Ábel Istvánnak és Berzsényiné Kádár Andreának, akik a munkámat végig segítették és hasznos tanácsokkal látták el, illetve a családomnak, akik mentálisan támogattak. Nélkülük nem jöhetett volna létre a szakdolgozatom.

2. A világgazdasághoz kötődő definíciók

A világgazdasághoz köthető fogalmak ismertetése előtt, muszáj tisztázni magát a világgazdaságot. A Cambridge egyetem szótára alapján a következőként írható le: *„Az ipari és kereskedelmi rendszer világszerte, amely a globalizáció eredményeként alakult ki (=az a mód, ahogyan a gazdaságok fejlődtek, hogy egységes rendszerként működjenek együtt)”. [1]* Amint már korábban is említettem és az imént leírt definícióban is szerepel, a mai világunk gazdaságához szorosan kapcsolódik a globalizáció.

A globalizációt rendkívül sokszínűen lehet definiálni, rengeteg megfogalmazást tanulmányoztam, amelyek egytől egyig helytállóak, azonban arra a megállapításra jutottam, hogy a következőket mindegyikük tartalmazza gazdasági szempontból: a globalizáció az emberiség és a technológia fejlődésének szüleménye, főképpen a világ gazdaságának összeolvadásának, integrációjának eredménye, amely az áruk, szolgáltatások és tőke határokat nemismert folyását jelenti. Fontos megemlíteni, hogy nem csak a gazdaság globalizálódik napjainkban, hanem szinte minden, amelynek tapasztalhatjuk előnyeit és hátrányait is, az élet minden területét behálózza. A globalizáció „okolható” többek között a migrációért, a nemzetközi szabadkereskedelem növekedéséért, a multinacionális és transznacionális vállalatok térnyeréséért, emiatt a kisebb vállalkozások nehéz helyzetbe jutásáért, a világ homogenizálásáért és a világgazdaságban történő különbségek növekedéséért is. A homogenizálás jelentése homogénné, tehát hasonlóvá, azonossá válás, ez értetendő az élet minden területére. [2] A multinacionális vállalatok azok, amelyek számos országban jelen vannak, telephellyel rendelkeznek és minden piacra egyenként igazítják termékeiket,

szolgáltatásaikat, a transznacionális vállalatok hasonló módon működnek, azonban nem változtatják a termékeik, szolgáltatásaik tulajdonságait regionálisan eltérően. [3] A globalizálódás miatt egyre inkább maradnak le a szegényebb országok a gazdagabb országokhoz képest. Azon országok, amelyek tudnak lépést tartani és bekapcsolódni a globális világgazdaságba megfelelő mértékben fokozatosan a történelem során soha nem látott nagyságokat tudnak öltetni, gondolok itt leginkább az Amerikai Egyesült Államokra és Kínára. Mindkét ország gazdasági értelemben demokratikus, nyitott államnak tekinthető és a hatalmas gazdaságaik miatt egyre nagyobb befolyással rendelkeznek a világban, ami csak tovább növeli előnyüket. A multinacionális vállalatok expanziójának eredménye, hogy a világpiacon csökkennek az árak, ez az oka annak, hogy akár csak hazánk esetében is, a hazai kisvállalkozások helyzete egyre nehezebb a szinte fenntarthatatlan versenyzés következtében. [4]

A globalizációnak mint írtam vannak negatívumai és vesztesei, azonban fontos, hogy alapvetően egy pozitív dologról beszélünk. Hiszen ennek köszönhető, ha éppen Magyarországot vesszük alapul, hogy olyan ételekhez, termékekhez, szolgáltatásokhoz tudunk hozzájutni, amihez hazánkban nem tudnánk, egyértelműen pozitív hatása van a gazdaságra, az általános életszínvonalra. Tulajdonképpen kinyílt a világ az emberek számára, bárki kezdet vállalkozást, ami határokon túlnyúlhat, tehát a kisebb országok lakói előtt is fennáll az innováció, nagyra törés lehetősége. További előnyök közé tartozik a mélyszegénység felszámolása, pozitív hatással van az oktatásra, a technológiára és lehetőséget ad a külföldi befektetéseknek. Ugyanakkor negatívuma az alacsony árak miatt, az olcsó, olykor gyermek munkaerő alkalmazása. Egy-egy ország belügye vagy konfliktusa hatással lehet akár az egész világra, vegyük alapul a jelenlegi helyzetet, az orosz-ukrán háború miatt kialakult gazdasági válságot vagy a két évvel korábbi koronavírus okozta kihívásokat. A globalizáció – a későbbiekben részletezésre kerülő – rengeteg hatásai közé tartozik a megnövekedett globális recesszió, az árfolyamok ingadozása és az árak instabilitása, de a könnyű utazási lehetőség miatt, egyesek a terrorizmus növekedését is ide sorolják.

További közvetlenül kapcsolódó fogalmak, amik többször előfognak fordulni:

- GDP: bruttó hazai termék, angol nevén *gross domestic product*. Ez az érték megmutatja, egy ország egy adott időszak alatt előállított termékeinek és létrejött szolgáltatásainak összesített értékét, tehát az adott országon belül létrehozott összes outputot. A bruttó nemzeti termék (*gross national product*, GNP) egy alternatív mérőszám, ami arra törekszik, hogy egy adott ország polgárainak teljes kibocsátását mérje, azaz a hazai állampolgárok vagy vállalatok külföldön szerzett jövedelmét hozzáadva és az adott

országban belül a külföldiek által termelt jövedelmet kivonva kapjuk meg az értékét. [5] A GDP és a GNP között a legnagyobb eltérés a nagy tőke- és humántőke-exportőr államok esetén tapasztalható. [6] Az életszínvonal pontosabb meghatározásához (azonban közel sem tökéletes pontossággal) az egyfőre jutó GDP (GDP/fő) értékét szokás használni, amely a teljes GDP elosztása a népességgel. [7] A Világbank 2021-es adatait alapul véve, gondoljunk bele, hogy például Banglades GDP-je múlt évben 416 milliárd amerikai dollár volt, Magyarorszáé ugyanebben az évben 182 milliárd amerikai dollár volt. Ebből az látszik, hogy a gazdagabb állam Banglades, azonban, ha megnézzük, hogy mennyi ember él és termel az adott országban, akkor teljesen más eredményt kapunk. Itt jön szóba a GDP/fő mutatószám. Banglades-ben 2021-ben 166 millióan laktak, tehát a GDP-t elosztva a lakossággal azt kapjuk, hogy 2503 USD/fő ennek az értéke, míg hazánkban 9,7 millióan, ezekkel a számokkal számolva, Magyarországon 18773 USD/fő. [8] Tehát Magyarországon jóval magasabb az életszínvonal, amely a valóságnak jobban megfelel.

- GNI: bruttó nemzeti jövedelem, angol nevén *gross national income*. A mutatószám kiszámításának alapja a GDP, azonban annak értéke annyival kevesebb amennyi jövedelmet külföldnek fizetünk és annyival több, amennyit külföldről kapunk. A „kapott” és „fizetett” jövedelem munkabérré, kamatra, földjára és osztaléokra értendő. [9]
- PPP: vásárlóerő-paritás, angol nevén *purchasing power parity*. Ez az érték egy pontosabb képet ad a tényleges életszínvonalról, mivel ez a számítási módszer figyelembe veszi az adott országokban jelenlévő különböző árakat. Az általánosan elfogadott pénznem itt is az amerikai dollár, tehát elsőlépésként az összehasonlítandó országok valutáit átkell erre váltani, majd megvizsgálni, hogy az egyes termékeket vagy szolgáltatásokat így mennyiért lehet megvásárolni. [10] Egy egyszerű példán át szemléltetném: vegyük Indiát és Hollandiát, ha mindkét ország valutáját átváltjuk USD-re, akkor láthatjuk, hogy szinte minden jóval olcsóbb Indiában, mint Hollandiában, tehát az indiai valuta alulértékelt a hollandiaihoz képest.

3. A globális szövetségek és a világgazdaság kialakulása

Ebben a fejezetben a szakdolgozatom témájának jobb megértéséhez szükségesnek tartom bemutatni, hogy hogyan is alakult ki a ma ismert világ/világgazdaság és milyen út vezetett

idáig. Bemutatom a számunkra, magyar és európai embereknek, de globális szinten is legjelentősebb szervezeteket, közösségeket és intézményeket, amelyek a legnagyobb hatást fejtik a globalizálódásra, a világgazdaságra és azok alakulására. Azonban napjainkban a gazdasági szervezetek száma a világban szinte meghatározhatatlan, olyan sokaságról beszélünk, éppen ezért nem térek ki a globális gazdaságra kisebb hatást gyakorló nemzetközi szervezetekre.

A történelem során mindig csak néhány ország szövetsége volt észrevehető, nem voltak globális szintű szervezetek vagy összetartó erők. Az első világháború után az európai hatalmak törekedtek a békefenntartására, amihez szükséges volt létrehozniuk egy közös szervezetet. A 18. és 20. század között is felmerült e gondolat szükségessége, azonban csak az 1918-ban befejeződött világháború után történt jelentős eredmény. Az 1919-es párizsi békeszerződésben kezdeményezték a Népszövetség (vagy Nemzetek Szövetsége) kezdeményezését, amelyet kezdetben, 1920-ban 42 állam alapított. A célja az volt, hogy közvetve biztosítsa az államok közötti békét. A valóság azonban az volt, hogy a nyugat-európai győztes hatalmak – az angolok és a franciák – irányították a szervezetet és kezdetben csak a győztes országok kaptak felvételt, a veszteseknek később lehetett jelentkezniük, természetesen a már tagországok vizsgálatai és beleegyezései után. Magyarországot végül 1922-ben vették fel. [11] Ez a szervezet volt a ma ismert Egyesült Nemzetek Szövetségének elődje, hiszen az 1930-as és 40-es évek újra háborús helyzetet hoztak világunkra, aminek hatására egyre több állam lépett ki a Népszövetségből.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (továbbiakban: ENSZ) 1945-ben jött létre, a második világháborút lezáróan. [12] Az ENSZ alapokmányában megfogalmazták, hogy az elődjéhez hasonlóan egy nemzetközi szervezet, mely fő célkitűzése az államok közötti együttműködés, annak érdekében, hogy elősegítse a nemzetközi jogot és biztonságot, a gazdasági, szociális, kulturális fejlődést, a népeket megillető egyenjogúságot és önrendelkezési jogot és a világbékét. Kezdetben 51 ország volt tagja, ez mára 193 tagállamra nőtt. Az Alapokmányban eredetileg hat főszervet fogalmaztak meg, amelyekből a következő három a legjelentősebb a világgazdaság és a globalizáció szempontjából:

- Közgyűlés, amely az egyetlen olyan bizottság, amelynek minden tagállam a tagja és egyformán képviselteti magát. Hatáskörébe tartozik a költségvetés megtárgyalása és jóváhagyása, a nem állandó tagok megválasztása a Biztonsági Tanácsba, illetve bármely egyéb szervtől beérkező jelentések elfogadása, ajánlások tétele. Általánosan évente

egyszer ülésezik, azonban szükség esetén rendkívüli üléseket tarthat, amelyet a főtitkár hívhatja össze a Biztonsági Tanács vagy az ENSZ tagállamainak többségének kérésére.

- A második nagy jelentőséggel bíró főszerv a Biztonsági Tanács. 5 állandó és 10 nem állandó tagja van, amelyből az állandóak (Amerikai Egyesült Államok, Kína, Oroszország, Franciaország, Nagy-Britannia) vétójoggal rendelkeznek, míg a nem állandóak nem, illetve két évre választják meg őket, a korábban említett Közgyűlésben. A többi szervvel ellentétben nem csak ajánlásokat tehet, hanem határozatokat hozhat. Főbb hatáskörébe tartozik a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, a vitában részt vevő felek békés úton való megegyezésének koordinálása, további egyéb szervezési feladatok is.
- A harmadik ide sorolható főszerv a Gazdasági és Szociális Tanács, amelyet 54 tag alkotja és a tagok három évente kerülnek választásra. Fő feladatköre az ENSZ és szerveinek gazdasági és szociális munkájának irányítása.
- A további három megfogalmazott főszerv a Titkárság, a Gyámügyi Tanács és a Nemzetközi Bíróság volt.

Az ENSZ-nek azonban manapság rengetek szerve létezik. A globális gazdaságra többek között a következők a legjelentősebbek:

- a FAO, amely a mezőgazdaság és az élelmezés javítását hivatott fejleszteni,
- a NATO, amely a tagországok megvédését szolgálja, bármilyen külső fenyegetéssel szemben, illetve célja a világbéke megteremtése is,
- az UNESCO, amely a globális béke és biztonság fenntartását, továbbá a tudományos, kulturális nemzetközi kapcsolatokat fejlesztését tűzte ki célul,
- az UNICEF, amely az ENSZ gyermekvédelmi szervezete,
- a WHO, amely a globális egészségügyet kívánja fejleszteni,
- a WWF, amely a természetvédelemmel foglalkozik. [13]

A Nemzetközi Valutaalap az ENSZ egy szakosított szervezete (angol rövidítése: IMF). E szervezet főcélja a valutastabilitás megőrzése, de ehhez hozzátartozik a termelékenység, a foglalkoztatottság és a jólét növelése globális szinten, rövid lejáratú hitel nyújtásával. Tanácsadást, szakértői segítségnyújtást szolgáltat. [14] Utóbbinak azonban szigorú feltételei vannak, többek között elvárja a szigorú takarékossgot, a közkiadások korlátozását, a bérek befagyasztását és az infláció visszaszorítását, illetve csak olyan ország veheti igénybe, ahol már veszélyezteteti a nemzeti gazdaságot a pénzügyi egyensúly romlása. Ezeket a feltételeket azonban

kevés ország tudja teljesíteni, ennek következménye általában a nem megfelelő eredmény, emellett az oktatás és az egészségügy elhanyagolása. [15]

A Világbank (World Bank) célja konzultációkkal és hitelezéssel segíteni az elmaradottabb országok gazdasági szempontból való növekedését. A Világbank együttműködik a fejlődő országokkal a szegénység csökkentése, az életszínvonal növelése érdekében és erre hosszú távú hitelezést nyújt. Az IMF ezzel szemben rövid lejáratú hitelt nyújthat, illetve annak célja is más. Egy országnak az IMF-hez csatlakoznia kell, hogy csatlakozhasson a Világbankhoz, de fordítva nincs ilyen kikötés. [16] Öt nemzetközi intézményből álló bankcsoportról beszélünk, amelyek a következők: Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (IBRD), Nemzetközi Pénzügyi Társaság (IFC), Nemzetközi Fejlesztési Társulás (IDA), Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja (ICSID), Multilaterális Befektetés Biztosítási Ügynökség (MIGA). [17]

A Kereskedelmi Világszervezet (angol rövidítése: WTO) egy globális szintű gazdasági szervezet, mely szabályozni és elősegíteni próbálja a hatékonyabb nemzetközi kereskedelmet. Szoros együttműködésben van az ENSZ-szel és e kapcsolat miatt a kormányoknak lehetőségük van egyfajta fórumként használni a WTO-t a globális kereskedelmet szabályozó törvények megtárgyalására, felülvizsgálására és érvényesítésére is. Továbbá rendezzi a tagországok közötti kereskedelmi nehézségeket is és támogatja a fejlődő országok igényeit. A WTO célja az emberek jólétének javítása, az életszínvonal emelése és a nemzetközi kereskedelem megkönnyítése, amely általában a részt vevő államok közötti kereskedelmi megállapodásban valósul meg, ahol a vámok, a kvóták és egyéb korlátozások csökkentését célozzák meg. 164 ország a tagja, amely a világkereskedelem 98%-át foglalja magába. [18]

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (angol rövidítése: OECD) egy sokkal korlátozottabb kereskedelmi szervezet. Lényegében a fejlett országok együttműködését kívánja szolgálni gazdasági téren és célja a jobb élet érdekében jobb politikák kialakítása, amely a tagországok gazdasági teljesítményének fokozásában, az életszínvonal növelésében, a munkahelyteremtésben, az oktatás fejlesztésében, a pénzügyi stabilitás fenntartásában és a globális kereskedelem kiterjesztésében valósul meg. Mivel lényegében kifejezetten a fejlett államok nemzetközi szervezete, így tagjai száma korlátozottak. [19] Az összesen 37 tagállamból az európai és észak-amerikai országok többsége mellett, tagja néhány latin-amerikai ország (Chile, Costa Rica, Kolumbia, Mexikó), illetve Ausztrália, Dél-Korea, Izrael, Japán és Új-Zéland is. Magyarország 1996-tól tagja. [20]

A G7 a világ 7 gazdaságilag legjelentősebb országainak együttműködési fóruma, amelynek keretein belül évente többször üléseznek a tagországok (Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Olaszország, Japán mellet az Európai Unió is képviselteti magát), ahol a világgazdaság- és külpolitikai kérdéseket vitatnak meg. [21] Fő célja egy erős szövetség létrehozása, a gazdasági stabilitás irányának meghatározása. A G8 egy hasonló informális, politikai fórum, azonban a G7 kiegészítése Oroszországgal, bár éppen Oroszország tagságát függesztették fel 2014-ben, rövidesen azután, hogy az oroszok bekebelezték a Krím-félszigetet. [22] Oroszország azonban továbbra is tagja a politikai ellentétek ellenére a G20-nak, amely a világ 19 legnagyobb gazdaságát és az Európai Uniót köti össze. Lényegében ugyanaz a célkitűzése, mint a G7-nek, azonban jelentősége még nagyobb, hiszen e fórum tagjainak gazdasága a világ GDP 90%-át, az internacionális kereskedelem 80%-át és a világ lakosságának kétharmadát is magába öleli. A G20 esetében a G8 kiegészül Argentínával, Ausztráliával, Brazíliával, Dél-afrikai Köztársasággal, Dél-Koreával, Kínával, Indiával, Indonéziával, Mexikóval, Szaúd-Arábiával és Törökországgal. [23]

Európaiként muszáj megemlítenem Magyarországot és Európa számára a legnagyobb jelentőségű közösséget, az Európai Uniót (a továbbiakban: EU). Az EU kezdetét az 1952-es Európai Szén- és Acélközösséghez köthető, amikor is Franciaország, Németország, Olaszország és a Benelux-államok létrehozták azt. Majd az 1958-as Római Szerződésben az Euratommal együtt, az Európai Gazdasági Közösség is létrehozásra került, melyből később megalapították az Európai Közösséget, ahol kimondták a tőke, az áruk, a munkaerő és a szolgáltatások szabad áramlását. Ehhez folyamatosan csatlakoztak a nem szovjet befolyású európai államok, a Szovjetunió felbomlása után pedig a kelet- és közép-európai országok is. A Maastrichti Szerződés hatályba lépésével létrehozták a ma ismert EU-t, mint politikai fogalmat, ezáltal az EU már több lett, mint közös piac, hiszen egységes belső piac jött létre és a gazdasági unión túl, politikai unióvá fejlődött. 2004-ben csatlakozott hozzá Magyarország. [24] A mai napig várokoznak országok a csatlakozásra (például Ukrajna és Törökország, azonban politikai vagy kulturális és belső vétó probléma miatt jelenleg még nem lehetséges), habár a 2019-es Brexit után egyre több országban merült fel az EU hatékonysága, amikor is az Egyesült Királyság népszavazás útján a kilépés mellett döntött. Az EU főprioritásai közé tartozik az európai polgárok, azok szabadságjogainak védelme, a gazdaság élénkítése, a klímasemlegesség és az európai érdekek és értékek erősítése globális szinten. [25]

4. Globalizáció

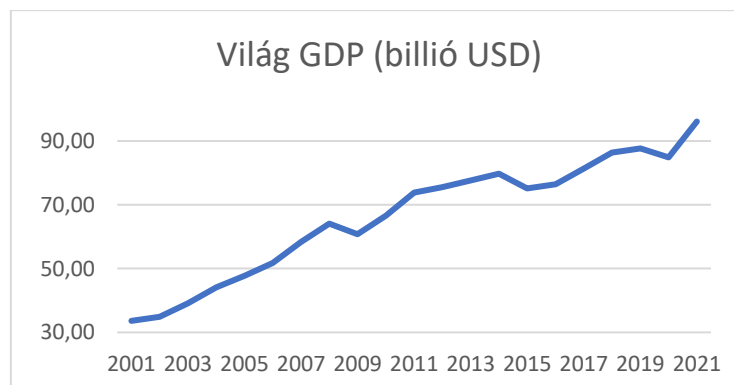
A globalizációt, mint fogalmat és alapvető információit egy korábbi fejezetben felületesen már bemutattam, mivel a legnagyobb szerepet ez a tényező játszik a ma ismert világ gazdaságban és ez is határozza meg a jövőbeni alakulását. A globalizáció leginkább a multinacionális vállalatokat érinti, azonban minden kisebb vállalkozás és vállalkozni kívánó ember számára megkerülhetetlenül nagy hatást gyakorol. Mint írtam, rengeteg előnye van, azonban vannak hátrányai és kihívásai is, ezeket a tulajdonságait fejtem ki ebben a fejezetben, előtérbe helyezve a gazdasági vonatkozásait.

4.1. A globalizáció előnyei

Ebben az alfejezetben a globalizációra leginkább jellemző pozitívumokat gyűjtöttem össze és fejtem ki. A globalizációnak számos előnye van, ilyen a tőkeáramlás és a beruházások növekedése, a versenyzés pozitív tényezői, a kulturális különbségeknek keveredésének pozitív tényezői, a munkalehetőségek növekedése, a technológiai fejlődés, a tudásáramlásának gyorsulása és fejlődése és a globális együttműködés is.

4.1.1. Tőkeáramlás

A világ nagy részén jelen van a tőkeáramlás, mint gazdasági tényező előnye a globalizációnak. A folyamatosan új, változatosabb és nagyobb piacokra történő kereskedelmi belépés eredménye a megnövekedett bruttó hazai termék (GDP). [26] Az 1. ábrán jól látható, hogy csupán 20 év alatt, 2001 és 2021 között a világ GDP-je 34 billió amerikai dollárról 96 billió amerikai dollárra növekedett, ami hatalmasnak tekinthető. (World Bank, 2021)

1. ábra: A világ GDP alakulása 2001-2021. között
(forrás: World Bank adatai alapján saját szerkesztés)

Ezt a jelenséget Pol Antrás a Harvard Egyetem közgazdász professzora is hangsúlyozta 2020-as publikációjában, azonban ő 1987-et vetette össze 2008-cal és azt az eredményt kapta, hogy ez időszak alatt közel megduplázódott a globális GDP értéke. (Pol, 2020, 3. o.)² Ezek a hatalmas növekedések elsősorban a gazdasági kölcsönös függőség és az ezáltal megnövekedett kereskedelem eredményeként jöttek létre. A tőke a globalizációnak hála szabadon áramolhat, határokat nem ismerve. Ez általában profitorientált folyamat, így a multinacionális vállalatokra legjellemzőbb módon, az olcsóbb és nagyobb piacokra törekednek törni. Erre egy példa az amerikai technológiai beruházások Indiában, ami a mai napig folyamatosan növekszik, 2021-ben 80 milliárd dollárral járult hozzá az indiai GDP-hez, ami 2017-hez képest 40%-os növekedést jelentett. Ezentúl az amerikai számítógépes szolgáltatásimportjának felét Indiától kapja, amit egyértelműen a globalizáció tesz lehetővé. [27] A vállalatok arra használják ki a globalizációt, hogy lehetőleg érintetlen piacokat érintsenek, és kihasználják az alacsonyabb helyi költségeket, ugyanis a telítetlen piacokon magasabb bevételt érhetnek el, miközben kiadásokat is takaríthatnak meg azáltal, hogy olcsóbb a munkaerő, a bérleti díj, az anyagok költségszerkezete és a kedvezőbb adózási rendszer is. (Csáki, 2017) Ez a folyamat jobb esetben minden fél számára pozitív, hiszen a külföldi vállalat az adott országban embereknek teremt munkahelyet, az adott országban adózik és fejleszti az infrastruktúrát, míg a befektető vállalat alapvetően is azért kezd bele, hogy profitot termeljen. A befektetések az átlagemberek számára is jelen van, hiszen bárki könnyedén, az otthonából beruházhatja pénzét például kötvényekbe, kriptovalutákba. Ebben az esetben is a profit maximalizálása a cél. A gazdasági és a technológiai fejlettség miatt ez az opció a fejlett országok lakosságainak áll fenn leginkább, mivel a fejlődő országokban nagy a bizonytalanság és lehetséges, hogy a technológia sincs azon a szinten, hogy ezt lehetővé tegye. Az észak-amerikai és európai társadalmak internet használati megoszlása közel 90%-os, míg a fekete afrikai régióban ez átlagosan mindössze 30% körüli, de vannak országok, ahol a 10%-ot sem éri el ez az érték. (World Bank, 2020)

4.1.2. Verseny

A piacokon zajló globális verseny következtében, minden ember a lehető legjobb ár-érték arányt keresi. A megfizethetőség manapság is nagyon fontos, a fogyasztóknak tudomásukra jutott, hogy számos lehetőség áll rendelkezésükre, hogy a lehető legjobb és legolcsóbb

² Pol azzal magyarázta a mért időszaki eredményt, hogy a hatalmas gazdasági növekedés, robbanás egyszerűen fenntarthatatlan és elkerülhetetlen volt egy válság bekövetkezése, hasonlóan napjaink eseményeihez. – a szerző megjegyzése

lehetőségüket válasszák. Választhatják a helyi vállalkozásokat és a nagy vállalatokat is, de a világ még több lehetséges választást ad számukra, hiszen napjainkban külföldi rendelésekre is van lehetőség. Ez a gondolkodásmód a vállalatokat rákényszeríti, hogy folyamatosan versenyben legyenek, hogy termékeik vagy szolgáltatásaik minősége javuljon, illetve ezzel megegyező időben áraik csökkenjenek. Ez kötelező a versenyképesség megtartása érdekében. A vállalatok éppen ezért hajlamosak külföldi, olcsóbb munkaerőt alkalmazni. Maga a versenyzés a fő oka az áruk és a szolgáltatások minőségének javulásáért és áraik csökkenéséért. A verseny eredménye az új ötletek, innovációk, mivel az emberek próbálnak versenyelőnyhöz jutni. [28] Mindezek egyértelmű, közvetlen kapcsolatban vannak a globalizációval és az üzleti élet egészséges velejárójaként van jelen.

4.1.3. Integráció és kultúra

Minden országnak megvan a saját kultúrája, ami a Cambridge és az Oxford egyetemek szótárai szerint az adott nemzet tagjainak cselekvési módjára, felfogására, értékeire és hitére vonatkozik. [29] A kultúrák is egyre inkább keverednek és homogenizálódnak, abban az esetekben nehéz ez a folyamat, amikor nagyon különbözőek az adott kultúrák. Ilyen például a muzulmán országok esete. A globalizáció előtt az iszlám vallású országokban nagyon szigorú volt a nemek közötti egyenlőtlenség, vannak országok ahol még a mai napig nem tanulhatnak a nők, ilyen például a tálib Afganisztán, de a jóval fejlettebb Szaúd-Arábiában is csak az elmúlt években kezdhettek el autót vezetni. [30] A globalizáció hatására leginkább a nyugati, amerikai kultúra jellemzőit vették át más országok, a hétköznapi divattól egészen az üzletviteli tényezőkhöz egyaránt. Utóbbira jellemző a határidők fontossága és betartása, az individualizmus, az alkalmazottak motivációja, a kockázatvállalás, a tolerancia, a tisztelet és a szabad véleménynyilvánítás is. [31] Egy új globális kultúra képződik, amely az egyes fejlett és fejlődő országok kultúrájának gyengülését eredményezi, tehát ennek is van egy árnyoldala, hiszen ahogyan egyre inkább azonossá válnak és keverednek a kultúrák, annál inkább tűnnek el azoknak az eredeti értékeik. A fejlődő országok nagy része átveszi a nyugati értékrendet, ezzel is keverve saját kultúrájukat a nyugati kultúrával. Ez sok esetben lehet pozitív, hiszen megkérdőjelezhetetlenül elítélendő egyes kultúrák esetében a nemek közötti egyenlőtlenség, csak, hogy egy példát említsek. Ennek következménye lehet azonban az, hogy ezekben az országokban élők számára egyfajta törvényekkel való szembefordulás alakul ki, emiatt növekedhet a bűnözés. [32]

4.1.4. Munkalehetőségek

A globalizáció eredménye a széleskörű munkalehetőségek, azonban említést kell tenni arra is, hogy ez nem egyenlő a munkanélküliség csökkenésével, hiszen az elmúlt évtizedekben nőtt a munkanélküliségi ráta és a gazdagok és a szegények közti vagyoni különbségek is. Míg régebben szűkösek voltak a munkalehetőségek, általában az amúgy is vagyonosabb családból valók tudtak egyetemet végezni és ezáltal állami szektorban dolgozni a jobb megélhetésért, de a lakosság nagy része az alacsony jövedelmű iparágakban tudott csak munkát találni. Ez a tendencia megállni látszik, a globalizálódó világ miatt. Ennek köszönhetően több munkalehetőség áll rendelkezésre az emberek számára. [33] Vegyük csak alapul azt, hogy helyileg és nemzetközi szinten is kereshetnek állást ma az emberek, amihez csupán különböző nyelvtudás szükséges. A technológiai fejlődésnek - ami szintén a globalizáció egyik pozitívuma - hála mára távmunkát is lehet végezni, ami, főleg a koronavírus okozta nehézségek miatt egyre nagyobb népszerűségnek örvend, mind a munkavállalók, mind a munkaadók tekintetében. A csak otthon végzett munka nem hatékony és szociálisan egészen negatívan hathat a munkavállalókra. A hibrid munkavégzés azonban kiemelkedő eredményeket jelenthet. Az Ergotron 2022-ben megjelent tanulmánya alapján, ahol 1000 teljes munkaidőben dolgozó embert vizsgáltak, arra jutottak, hogy a hibrid munkavégzés során a válaszadók 75%-a több fizikai mozgást végez, 66%-a jobbnak tapasztalta a munka és magánélet egyensúlyát és a 88%-a egyetértett azzal, hogy az otthoni és az irodai munkavégzés rugalmassága növelte a munka iránti elégedettséget, ami a motivációhoz szorosan köthető. [34] Többek között Fredrik Erixon közgazdász és az Európai Központi Bank – különálló - jelentése alapján a globalizáció továbbá jótékony hatással volt az infláció stabilizálására is, ami a költségeket csökkenti, a béreket növeli. [35] Ezek miatt olyan cikkek is átlagemberek tulajdonába kerülhettek, amik addig nem, ilyen például egy számítógép, egy laptop vagy egy mobiltelefon is, amikkel szintén munkavégzés művelhető.

4.1.5. Technológia és tudás

A globalizáció vitathatatlanul egyik legfőbb eredménye a gyors ütemű technológiai fejlődés- és terjedés. Ennek hála gyorsítani tudta és tudja a tudás és a technológia terjedését, amiknek a gazdasági növekedésre is jelentős hatásuk van, például számos technológiai vállalatnak van különböző országokban irodájuk, leányvállalatuk. A technológiai újítások iránt folyamatos igény volt, hiszen lassú volt az adatátvitel és a kommunikáció is nehéz volt. A fejlődő

országokban terjedt a leggyorsabb ütemben a technológiai újítások, vegyük alapul a kelet ázsiai országokat, ahol korábban csak kétkezi munkával művelték a termőföldjeiket, mára ez motorizálttá vált, hála a fejlett mezőgazdasági gépek elterjedésének. Hasonló példa a mobiltelefonok rohamos terjedése az afrikai kontinensen, ahol mára ez erősíteni tudta a vállalkozói szellemet, hiszen a mobiltelefonoknak hála – attól függetlenül, hogy nem okostelefonokról beszélünk – pénzt küldhetnek és kaphatnak, figyelemmel kísérhetik partnereiket a létrejött távkommunikációnak hála, úgy, hogy nem kell megtenniük a nehéz és olykor veszélyes utakat, melyre a legjobb példa Kenya. [36] A fekete afrikai régióban növekszik legnagyobb ütemben a mobiltelefonok elterjedése, mivel eddig jócskán levoltak maradványban e vonatkozásban és ezen országokban kevés lehetőség van bankszámlát nyitni, illetve szükség van a mobiltelefonok előzőekben leírt szerepeire annak érdekében, hogy működni tudjon egy vállalkozás. A technológiai fejlődés egyértelműen kulcsfontosságú hajtóereje a jövedelmek, a gazdaság és az életszínvonal javuló tendenciájának szerte a világon. A globalizáció felerősítette a technológia globális terjedését, azáltal, hogy lehetővé teszi az országok közötti gyors és könnyű tudásáramlást és, hogy fokozza a nemzetközi versenyt, amely a vállalatokat és az embereket is ösztönözi az innovációra és a külföldi technológiák átvételére. A pozitív hatás különösen azon feltörekvő piacgazdaságokban volt jelentős, amelyek a globalizációnak hála áttudták venni a külföldi tudást és technológiát innovációs és munkatermelékenységük képességének növelésére. A külföldi tudás hatékony felhasználásának érdekében elengedhetetlen az oktatásba, a humán tőkébe és a hazai kutatás-fejlesztésbe való befektetés. [37]

4.1.6. Együttműködés

A globalizálódott világ lehetőséget ad az erőfeszítések és erőforrások kombinálására, hiszen alapvetően is az országok közötti összekapcsolódásról szól, legyen szó éppen üzleti életéről, geopolitikáról, technológiáról, de akár csak az utazásról, a kultúrákról és a médiáról. Az együttműködés a megfelelő kommunikáción alapul, e nélkül nem jöhet létre a pozitív eszmecsere. Ez több kreativitást és innovációt tesz lehetővé, mind gazdasági, mind világszerte embereket érintő problémák megoldásának értelmében. A vállalkozóknak lehetőségük van új piacokra terjeszkedni, de miért is ne tennék? A világ rengeteg lehetőséget és tapasztalatot rejt, azok számára akik meg merik keresni azokat. A különböző országokban folyó együttműködésekben gyakran szembesülni kulturális sokszínűséggel, amely miatt, szükséges a megfelelő kommunikáció és az erős kapcsolatok kiépítése. Éppen a globalizációnak az

együtműködési és nyitottsági tényezője jelentheti a kulcsot a világpiac hosszú élettartamának. Olyan új rendszereket hozhat maga után, mint a körforgásos gazdaság, aminek a fő célja, hogy a lehető legjobban használja fel az erőforrásokat és a lehető legkisebb mértékben hagyjon maga után pazarlást. [38] Ahogy korábban említettem nagy szerepe van az új kultúrák megismerésének és az azokhoz való alkalmazkodásnak. A siker kulcsa a megfelelő stratégiai együttműködés. Nem csoda, hogy rengeteg erre alkalmas platform létezik, többek között az Intel, az Infosys és az SAP is az üzletipartnerekkel való kapcsolattartásra használják fel a jelenlegi fejlett technológiát. [39] Az együttműködés jelenti a megoldást az emberiségnek a siker felé, a szó szoros értelmében. Ahhoz, hogy közelebb kerüljenek az emberek egymáshoz vagy üzleti céljaink eléréséhez, szükség van a technológia és a vállalati dolgozók megfelelő alkalmazkodásának az üzletipartnerségekben.

4.2. A globalizáció kihívásai

Ebben az alfejezetben pedig negatív szemszögből vizsgáltam a globalizációt és annak hatásait. Részletezem a könnyű utazási feltételek negatív hatásait szerte a világon, a munkavállalói bizonytalanságot és a regionális munkanélküliségi növekedést, az árak instabilitását, az emiatt kialakuló betegségeket és a kizsákmányolást. Ezek miatt a civil szervezetek felerősödése figyelhető meg világszerte, annak érdekében, hogy felhívják a társadalom figyelmét ezen negatív jelenségekre.

4.2.1. Terrorizmus és migráció

Mint azt korábban írtam, a globalizáció egyik eredménye a könnyű utazás az országok között. Ez azonban közel sem mindig teljesen pozitív dolog, gondoljunk az elmúlt években történt nyugati országok elleni terrortámadásokra. A globális integrációnak hála az emberek szabadon utazhatnak külföldre, általában tanulás, üzleti tevékenység, munka vagy egyéb okok céljából. Azonban vannak esetek, amikor nem ilyesfajta békés célból utazik valaki külföldre, hanem, hogy egy adott eszme, ideológia elveit próbálja az ott élőkre és az adott államra erőszakkal sulykolni. [40] A legtöbb nyugati államot, köztük is leginkább az Egyesült Államokat, az Egyesült Királyságot, Franciaországot, Belgiumot és Németországot veszélyezteti ez a probléma, azonban más országokban is történtek e féle támadások, ilyen például többek között a 2020-as bécsi terrortámadás is. [41] Rengeteg terrorista utazik hamis vízumokkal, annak

érdekében, hogy ártatlannak gondolják és elfogadják beutazási szándékát, ez azonban egy nagyon komoly és nagy probléma azon országok állampolgárainak, amelyeket fenyeget ez a veszély. Ezért jelentkezik félelem, bizalmatlanság és feszültség a társadalmakban, aminek következménye lehet egy adott népcsoport, vallás elleni diszkrimináció vagy rasszizmus. [42] De, ha egy országban viszonylag gyakoriak a terrortámadások az az adott országra is negatívan hathat gazdaságilag, hiszen nem segíti a turizmust, erre lehet példa azon észak-afrikai országok, ahol az elmúlt években sok támadás történt kifejezetten turisták ellen. [43] Gyakran a terrorizmus következtében a politikai, illetve a gazdasági migráció miatt, sok gazdagabb, fejlett ország szembesül a nagyszámú bevándorlással. A legtöbb ország nyitott a segítségnyújtás és annak gazdaság élénkítő hatásának érdekében, azonban a túl nagy bevándorlás erősen megterhelheti az adott állam erőforrásait és társadalmi struktúráját. Említést érdemelnek a szintén negatív társadalmi jelenségek is, amik úgy színt a megnyílt határok miatt jöhettek létre, gondoljunk akár a kábítószer- és emberkereskedelemre.

4.2.2. Munkavállalói bizonytalanság

A globalizáció miatt nagyon sok ember jelentkezhet ugyanarra az állásra, gyakran világszerte. Mint korábban is említettem, a globalizáció előtt, aki lediplomázott szinte biztosan talált munkahelyet, ha pedig váltani szeretett volna, akkor gyorsan találtak egy másikat. Az előzőekben ennek a pozitív aspektusát vettem, most viszont azt, hogy sokkal több ember teheti meg, hogy kitanul egy adott szakmát – legyen szó bármilyen szakmáról -, emellett jelen van a külföldi munkaerőbázis is. A munkaadók természetesen mindig a lehető legolcsóbb munkaerőt fogják választani, ami miatt sok munkavállaló helyzete bizonytalan vagy bizonytalanná válhat az egyik pillanatról a másikra, hiszen sokan várokoznak a helyükre és egy kis hiba miatt le is válthatják az illetőket. A nagyvállalatok termelési létesítményeiket gyakran a fejlődő országokba helyezik át, az alacsony költségek³ miatt. Az amerikai multinacionális vállalatok talán a legkézzelfoghatóbb példák erre, hiszen a nonprofit amerikai Gazdaságpolitikai Intézet (angol rövidítése: EPI) kutatásai alapján 2001-től 3,4 millióval növekedett az munkanélküliek száma az Egyesült Államokban közvetlenül emiatt. [44] Leginkább a könnyen betanulható szakmunkások esetén figyelhető meg a munkavállalói bizonytalanság gondolata, hiszen, ha megnézzük, Magyarországon is egyre több a keleti munkaerő, többek között az építőiparban is. Erre talán a legjobb példa egy személyes tapasztalat, aminek forrása egy építőipari vállalkozás

³ „...magasabb bevételt érhetnek el, miközben kiadásokat is takaríthatnak meg azáltal, hogy olcsóbb a munkaerő, a bérleti díj, az anyagok költségszerkezete és a kedvezőbb adózási rendszer is.” – a szerző idézése korábról

cégvezetője. Ő maga is kapott több olyan megkeresést, ahol nagyon alacsony bérért dolgozó, jó szaktudású ukrán, román, de még mongol munkaerőt is dolgoztathatott volna hosszú távon. Ezen még az említett illető is elgondolkozott, annak ellenére, hogy számára talán a legfontosabb, hogy jó személyes kapcsolatot ápoljon alkalmazottjaival és ez nehezen jöhetett volna létre a rá és általában ezen munkavállalókra is jellemző rossz angol nyelvtudás miatt. Ez a vállalkozás egyébként egy kisvállalkozás (az alacsony létszáma miatt), tehát, ha úgy döntött volna, hogy él ezen lehetőségekkel, akkor az addigi magyar alkalmazottak állása megszűnt volna, ezzel is alátámasztva ezen negatívumát a globalizációnak. A globalizáció miatt nőttek a munkalehetőségek száma, azonban természetesen ennek az éremnek is két oldala van, hiszen a technológiai fejlődés alapvetően megnövelte a képzett szakemberek keresletét szerte a világon. Főleg a fejlődő országokra jellemző az, hogy az emberek többsége nem rendelkezik szakképzettséggel, ami azonban elvárt a jelenlegi globalizált világban. Ezekben az országokban éppen emiatt sok ember munkanélkülivé válik és nehezen elégíti ki alapszükségleteit, emiatt megnőnek a bűncselekmények száma. Ezen területeken folyamatosan nő a munkanélküliség, illetve a gazdagok és a szegények közötti különbség is. [45] Ezen kívül a munkanélküliség robbanásszerű növekedése lépett és lép fel akkor is, ha egy sok embert dolgoztató gyár áttelepül egy olyan országba, ahol kisebbek a költségek és olcsóbb a munkaerő, ekkor a bezáró üzemben dolgozók munkanélkülivé válhatnak. [46] Ez leginkább a globalizáció elején volt jellemző, amikor a vállalatok a profitorientáltságuk miatt ilyen megoldásokat választott, de a mai napig jellemző a globális gazdaságra. A magas munkanélküliségi ráta magasabb elégedetlenséghez, a szociális biztonsági háló nehézségéhez és a jövedelmekből következő adóbevételek csökkenéséhez köthető. Azon munkavállalók, akik készségeik nem relevánsak a nemzetközi piacon, kevésbé találnak munkát. Az elmúlt 30 évben tavaly előtt, 2020-ban volt a legmagasabb a munkanélküliség a világban. (World Bank, 2022)

4.2.3. Árak instabilitása

Az üzleti életben az a sikeres, aki versenyelőnyt tud elérni a versenytársaival szemben, amihez az szükséges, hogy termékei vagy szolgáltatásai jó minőségűek és alacsony áron árulhatóak legyenek. Ehhez a globalizáció megadta azt a lehetőséget, hogy külföldön tudjanak a vállalkozók céget alapítani, akár ott gyártani termékeket, amiatt, hogy ezáltal csökkenthessék a termelési költségeiket. Emiatt adott termékek árai eltérőek lehetnek, a globalizációnak egy jelentős hatása éppen emiatt az, hogy az árak instabillá váltak, magas az áringadozás. Ide köthető továbbá az árfolyam-ingadozás is. A globálisan használatos valuta az amerikai dollár,

azonban az percről percre ingadozik, emiatt főleg a fejlődő országokban kiegyensúlyozatlan gazdasághoz és a termékek vagy szolgáltatások árainak instabilitását okozza. Erre kevés szabályozó testület létezik és amik vannak (például a Kereskedelmi Világszervezet), azok sem hatékonyan tudják ezt szabályozni. [47]

4.2.4. Betegségek

A globalizációnak köszönhető a feldolgozott élelmiszerek, a vegyszerek használata és a profitorientáltság. Az élelmiszerekhez szükséges növényeket vagy állatokat a legnagyobb profit elérése érdekében a lehető legolcsóbb és leggyorsabb módon próbálják kezelni vagy nevelni. A növényeket vegyszerekkel kezelik, éppen azért, hogy gyorsabban nőjenek és alacsonyabb költségűek legyenek. Ezeket eszik az állatok is, gyakran amiatt is, hogy gyorsabban hízzanak, illetve több felhasználható vagy értékesíthető terméket tudjanak termelni (például a tehének esetén a tej). Ezek állatvédelmi és környezetvédelmi szempontból is elítélendők, arról nem is beszélve, hogy ezeket az átlagembereknek árulják, aminek betegségek előfordulása és terjedése a következménye. A szegényebb emberek csak ezeket a termékeket tudják megfizetni, ezáltal is csökkenhet az várható élettartalmuk. A későbbiekben részletezésre kerülő demográfiai problémák, köztük a túlnépesedés, az elöregedés és a mélyszegénység eredménye a szív- és érrendszeri megbetegedések, a cukorbetegség és a mentális betegségek tömkelege. (Matus, 2019, 32. o.) A harmadik világ egyik legnagyobb problémája is idesorolható, a tiszta víz hiánya, mely a betegségek nagyrészt okozza. Tisztavíz nélkül azonban kezét sem lehet mosni, ami pedig a vírusok esetén az egyik legalapvetőbb ajánlás. A mélyszegénység és a betegségek között nagyon jelentős kapcsolat van és a globalizációnak „köszönhetően” a betegségek rövid időn belül szétterjednek az országok között, ami a fejlett országokban rövid távon, míg a fejlődő országokban akár hosszú távon is problémákat jelenthet. Gondolok itt a leginkább aktuális koronavírusra. [48]

4.2.5. Kizsákmányolás

A globalizáció velejárója a multinacionális vállalatok erősödése, melynek egyik negatívuma a kizsákmányolás. Ezen vállalatok az olcsó munkaerőt használják ki, sokszor éhbérért dolgoztatják őket és az iparosodott, fejlett országok a fejlődő országokba szállítják hulladékaikat vagy az óceánokba dobják azokat, gyakran nagyon nagy terjedelmű, főleg műanyagból képződő óceáni szemétszigetek keletkeznek emiatt, ami a globalizációhoz

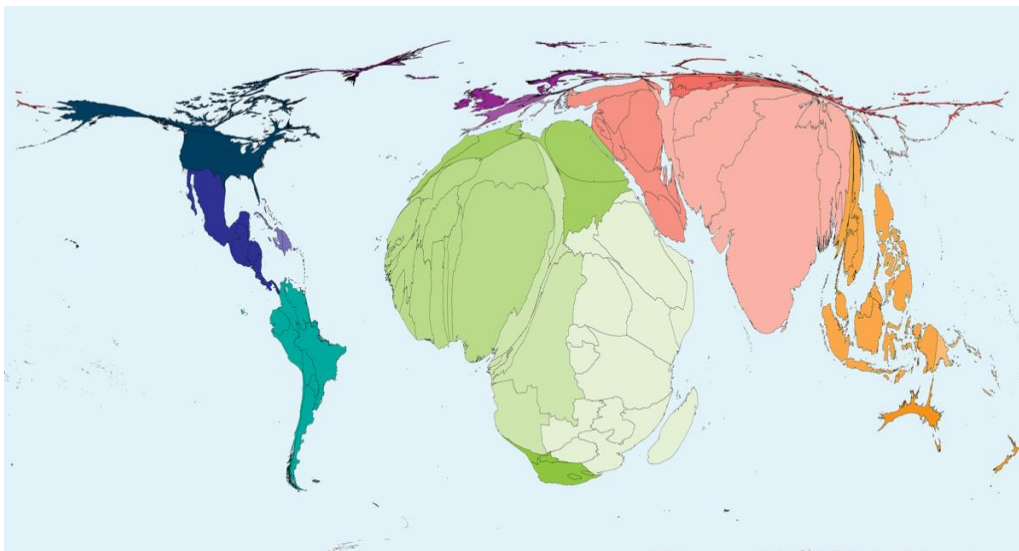
köthetően nagy természetszennyezés bizonyítéka. [49] De a fejlődő országokban is hatalmas szennyezést von maga után. Gyakran támogatják a gyermekmunkásokat is közvetetten, hiszen nem vizsgálják megfelelően felül azt, hogy a fejlődő országokban kivel végeztetik a munkavégzést. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet adatai alapján napjainkban is 218 millió 5-17 éves gyermeket dolgoztatnak világszerte, hazánkban is jelen van ez a probléma, általában fejlődő országokból érkezett gyermekeket érint, akik az építőiparban vagy a vendéglátásban dolgoznak. [50] Az átláthatóság gyengesége miatt, sokszor - közvetetten - az erőszakos csoportokat is támogatják, erre egy rettentő példa a National Geographic által nyilvánosságra hozott probléma, a Kongói Demokratikus Köztársaság bányáiban folyó munkálatokról, amikor is fegyveres milicista csoportok, gyerekkatonákkal erőszakosan vették át a hatalmat és az emiatt hozzájuk folyó bevételből fegyvereket vásárolnak, ezzel is erősítve ezeket a csoportokat. [51] Csak ezen a néhány kizsákmányolási példán is látszik, hogy igenis vannak javításra és fejlődésre váró tényezői a globalizációnak.

5. A változó világgazdaság okai, kihívásai

5.1. Demográfia

Szükséges néhány alapvető fogalmat tisztáznom, mielőtt kitérnék a világgazdaságot érintő tényezőkre, amiket a demográfiai változások okoznak. A demográfia egy görög eredetű szó, mely két szótagból áll, a *démosz* és a *grafeira* szavakból, melyek összetételének jelentése népleírás. [52] A demográfiát Hauser és Duncan (1959) úgy fogalmazták meg, mint „*a népesség méretének, területi megoszlásának és összetételének tudománya, valamint az ezekben bekövetkezett változások komponenseinek vizsgálata, amely a születés, a halandóság, a területi migráció és a társadalmi mobilitásként azonosítható*”. (Lucas, Roettger, 2021, 30. o.) A népesség jelentése emberek sokasága, egy adott területen és egy időben élő emberek összessége, melynek a születések, vándorlások és halálozások függvényében vett változása a népesedés. [53] A népességváltozás nagyon nagy hatással volt, van és lesz is a világgazdaságra, hiszen alapvetően az aktív, munkaképes korosztályba tartozók (általánosságban a 20-64 éves korba tartozókat tekintjük annak) miatt növekedhet, vagy éppen csökkenhet egy ország gazdasága. A fejlett országok esetében, jellemző a népességcsökkenés, amely hatására a társadalom öregedni kezd. Ezáltal egyre kevesebb lesz az aktív korosztályba tartozó, azaz az, aki dolgozik és termel. Ugyanakkor a fejlett országokra szintén jellemző a magas várható

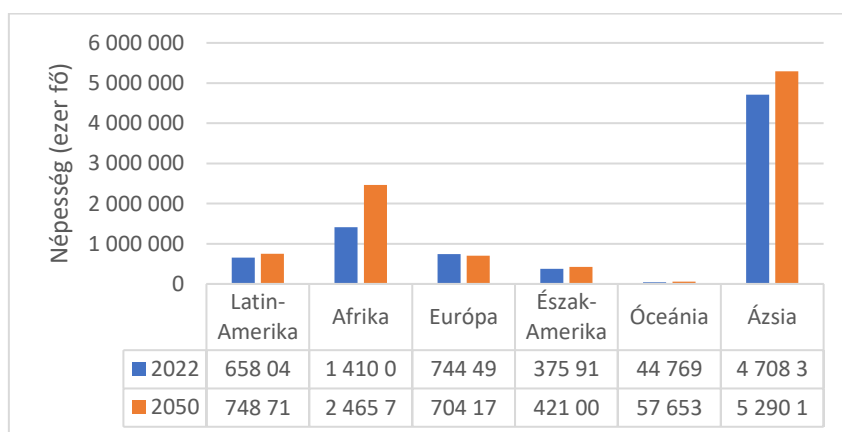
élettartam, ebből adódik az, hogy sok nyugdíjas lesz, akiknek a nyugdíját az ország gazdaságából kell kitakarékoskodni a kormányoknak, tehát ők nem termelnek, csak fogyasztanak, hasonlóan a még nem munkaképes (fiatal) korosztályhoz. Jellemző továbbá az elöregedő társadalmakra a megnövekedett egészségügyi költségek is. A fejlődő országok esetében ezek a tényezők fordítva vannak. Jellemző rájuk a népességnövekedés, amely hatására egyre fiatalabbá válnak társadalmaik. Növekszik annak a rétegnek a száma, amely az aktív korosztályba tartozik. Nagyobb munkaerő miatt a fejlődő országok gazdasága növekedni fog. A gazdasági növekedésüket támasztja az is alá, hogy e térségekben a várható élettartam is alacsonyabb, mint a korábban említett, fejlett országokban. Ez erkölcsi szempontból hátrány, hiszen ez azt jelenti, hogy az adott ország kórházi ellátása, struktúrája nem megfelelő, azonban szigorúan gazdasági szempontból tekinthető előnynek, hiszen kevesebb a csak fogyasztónak számítók aránya.

2. ábra: A világnépesség változása 2015-2050 között (forrás: WorldMapper)

A 2. ábrán az látható, hogy milyen mértékben fog várhatóan növekedni a világ országainak népessége 2015-től 2050-ig, az országok annál nagyobbak látszanak, minél nagyobb a növekedés. Jól látható, hogy az afrikai, közel-keleti és dél-ázsiai országok (nagyraészt fejlődő országok) népessége fog a legnagyobb mértékben növekedni ezen időszak alatt, míg a fejlett országoké kevésbé. A térképről leolvasható, hogy az európai, az amerikai (mint superkontinens), a kelet-ázsiai országok és Ausztrália népességei kisebb ütemben fognak növekedni, néhol akár csökkenni is. Mivel a világnépességnövekedés hatására a világtársadalom átlagos életkora csökken, ezáltal a munkaképes korosztály is növekedni fog. A

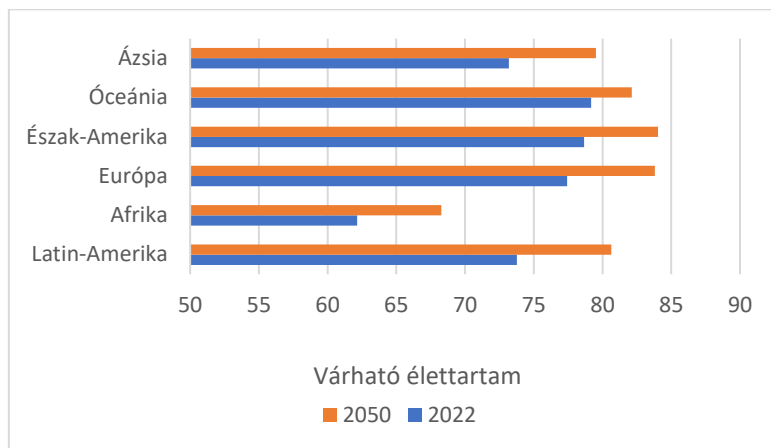
PWC kutatása alapján a világgazdaság 2050-re akár kétszeresére is nőhet a maihoz képest, főleg a technológiai fejlődés vezette termelékenység javulásának eredményeként. (PWC, 2017) Átlagosan a fejlődő országok gazdasága megközelítőleg kétszer nagyobb ütemben növekedhet, mint a fejlett országok gazdasága, melynek hatására nagy változások várhatóak a világgazdasági rangsor tekintetében. Többek között India lehet 2050-re a világ második legnagyobb gazdasága, megelőzve az Amerikai Egyesült Államokat. [54] Az Európai Unió részesedése a világ GDP-ből jelenleg nagyjából 17%, 2050-re azonban várhatóan kevesebb, mint 10%-ot fog képviselni. [55]⁴ Az európai fejlett országok, mint korábban írtam, hátrébb fognak esni a világgazdasági rangsorban, Németország az ötödik helyről várhatóan a kilencedik lehet a GDP/PPP összehasonlításban, az Egyesült Királyság a tizedik helyre eshet vissza, míg Franciaország kikerülhet a legnagyobb tíz gazdaságból. Várhatóan a legnagyobb ütemben Vietnám, a Fülöp-szigetek és Nigéria fog növekedni az említett időszakokon belül, legnagyobb rész a növekedő népességük miatt. [56] Az ENSZ népesedési előrejelzése alapján a legnagyobb ütemben jelenleg is Afrika országai növekednek és várhatóan a népesség a kontinensen a jelenlegi 1,4 milliárdról 2,5 milliárdra nőhet 2050-re, ennek ellenére az előrejelzések alapján továbbra is Ázsia lesz a leglakottabb kontinens, a maga 5,3 milliárd főjével. Magyarország esetében 2022-ről 2050-re csökkenés várható a népességet tekintve, az ENSZ előrejelzése alapján az említett időszak alatt 9,6 millióról 8,8 millióra fog változni, hasonlóan az európai országok összességére, ahol az elkövetkezendő 28 év alatt megközelítőleg 40 millió fős népesség csökkenést jeleznek elő. [57]

3. ábra: Kontinensek népességének változása 2022 és 2050 között
(forrás: az ENSZ népességi előrejelzése alapján szerkesztett saját ábra)

⁴ Az EU 17% részesedése a világgazdaságból a World Bank 2021-es adatai, míg a 2050-ben várható kevesebb, mint 10% a PWC adatai szemléltetik. Ennek forrásai [53] és [54] forrás jelöléseknél találhatóak. – a szerző megjegyzése

A népesedés szempontjából jelentős tényező a várható élettartam. A legalacsonyabb érték az afrikai régiókban van, ahol jelenleg 62 év a várható élettartam, míg a legmagasabb Észak-Amerika és Óceánia országaiban jellemzőek, 78 évvel. 2050-re ezek a számok is változhatnak, a világ összes kontinensén növekedhetnek ezek az értékek, e tényező hatására is a népesség növekedése lehetséges fel. [58] Ezen változásokat szemlélteti a 4. ábra.

4. ábra: A születéskor várható élettartam kontinensenként 2022 és 2050 között
(forrás: az ENSZ népességi előrejelzése alapján szerkesztett saját ábra)

5.2. Digitalizáció

Az első ipari forradalmat (XVII. század közepétől a XVIII. század közepéig) az hozta el, amikor az izomerőnek a kiváltása történt a gőzgép feltalálásával, a másodikat (XIX. század közepétől a XX. század elejéig) az elektromos áram feltalálása után a tömeggyártás elterjedése, a harmadik ipari forradalmat (XX. századik második felétől) pedig a számítógépek fejlődése hozta el. Ezek mind nagyobb és nagyobb hatással voltak a gazdaságra és, ezáltal a vállalkozásokra. Napjainkban a negyedik ipari forradalomról beszélhetünk, ami tulajdonképpen azt jelenti, hogy gőzerővel digitalizálódik a jelenlegi világunk, vagyis napjaink kapitalizmusának új fejezetét hozta el. (Kovács, 2017, 823. o.)

A német Acatech a negyedik ipari forradalmat („*Industrie 4.0*”) úgy írta le, mint high-tech stratégia átfogó fogalom, aminek célja elérni a mindent átható digitalizáció által, forradalmian megújítani a tömeggyártást egy új, magasabb minőségben. (Acatech, 2013) Ehhez szükség van a manapság egyre inkább a köztudatba ágyazódott IoT-ra („*Internet of Things*”), ami tükröfordításban azt jelenti, hogy dolgok internete. Az IoT azt takarja magába, hogy a

kommunikációra alkalmas tárgyak emberi beavatkozás nélkül képesek kommunikálni egymással. Henning Kagermann fizikus szerint a negyedik ipari forradalom és az IoT mérhetetlen innovációs potenciállal rendelkezik a gyártás területén és ezáltal a gazdasági növekedés is magától értetendő. (Acatech, 2013, 21. o.) Azonban ez a 21. században nem ismeretlen, hiszen minden ember életében rengeteg olyan tárgy van, ami alkalmas erre a szerepre, itt nem feltétlenül csak a telefonra vagy a számítógépre kell gondolni, lehet az bármilyen apró vagy hatalmas eszköz, gép, jármű, épület vagy bármi, ami adattovábbításra képes a világhálón és adatgyűjtési képességgel rendelkezik. (Réger, 2017, 12-13. o.) Ezek az eszközök képesek kommunikálni egymással, az adatokat képesek feldolgozni és egymással megosztani, értékelni, sőt még döntést is tudnak hozni vele kapcsolatban. A döntés meghozatala után pedig képesek egy új folyamatot elindítani, például egy gyártás esetén. Mindez azt jelenti, hogy optimalizálhatóak az időbeli, az energiafogyasztási, a folyamat kockázati, a környezeti terhelési és a hatékonysági tényezők is. Fontos megemlíteni a szintén egyre gyakrabban használatos Big Data kifejezést is, amely az intelligens hálózatokba csatlakozott cégek, berendezések, háztartások által gerjesztett adathalmazok összességét takarja. Ennek az adat mennyiségnek a mérete folyamatosan, nagymértékben növekszik és beletartozik minden, ami valamiféle digitális információt generál. Manapság meghatározóak a felhőalapú szolgáltatások is. Ezekben nem helyi adathordozókon raktározódnak el az adatok, hanem az akár teljesen máshol lévő szolgáltatók eszközein. (Réger, 2017, 13. o.) A mai világban mindenki az egyszerűsége és a gyorsaságra törekszik. (Réger, 2017, 12-16. o.) A cloud, vagy felhő erre tökéletes, hiszen ha egy eszközt elveszítünk vagy elromlik, akkor nem veszítünk el minden adatot, hanem a szolgáltatói fiókunkba belépve ugyanazokat az adatokat a felhő visszaszolgáltatja egy teljesen másik eszközre. Az iparban is használatos, mivel rendkívül biztonságos és olcsó adattárolást biztosít. A negyedik ipari forradalom egyik reménye a 3D nyomtatás, aminek segítségével belátható távolságra kerültek az intelligens, önszervező gyárak („*Smart Plant*” vagy „*Smart Factory*”). (Réger, 2017, 13. o.) A 3D nyomtatónak és nyomtatásnak hosszú történelme van, az első erre alkalmas gyártmányt 1990-ben készítették el. A logisztika 4.0 terén a jelenlegi legfőbb trendek is a robotizáció és a digitalizáció terén vannak, többek között az automatizált anyagmozgatás, a GPS irányítású járművek, a csomagoló robotok, a 3D nyomtatók és az automata járművek is ide tartozik. A logisztikai π koncepció tulajdonképpen azt a kérdést próbálja megvalósítani, hogy „(...) *mi lenne, ha megpróbálnánk az internet digitális adatáramlásának az elve alapján a fizikális internet adatáramlást megvalósítani*”. (Réger, 2017, 14. o.) Leegyszerűsítve az a lényege, hogy a kiinduló állomáson az áru fizikai jellemzői szerint egységkonténerbe rakodott árut, független egységcsomagokra

bonthatjuk és a végállomás felé bármikor könnyedén modulonként továbbíthatjuk, majd a célállomáson újra egységgrakománnyá szervezzük, akárcsak a LEGO-t. (Réger, 2017, 14. o.) Az egyik legnagyobb produktivitást és fejlődést a negyedik ipari forradalom a modulkonténer egységgel (*logisztikai π , Physical Internet*) tudná elérni, az ellátási-menedzsment tekintetében. (Réger, 2017, 15. o.)

A rohamosan fejlődő technológiai innovációk egyik legmeghatározóbb eredménye a mesterséges intelligencia, ami azt a lehetőséget nyújtja az emberiség számára, hogy emberi beavatkozás nélkül segítsen információk integrálásában, adatok elemzésében, illetve azok leghatékonyabb felhasználásában is. A mesterséges intelligenciát („*Artificial Intelligence*”, a továbbiakban: AI) számos területen használják már ma is, köztük természetesen a pénzügyi szektorban is. Segíteni tud a döntéshozatalban, gyakorlati kihívásokra alkalmazhatják. Az AI használatával tovább lehet csökkenteni a működési költségeket, a humánmunkaterhelést, azáltal, hogy megkönnyíti az csomagolási, összeszerelési folyamatokat, segíteni tud az ügyfélszolgálat, karbantartási és egyéb támogatói területeken is. [59] Erre ma már számos technológiai vállalatot vehetünk példának, akár hazánkban is, többek között a Telekom ügyfélszolgálatának felkeresésekor is elsőként egy AI „munkatárs” jelentkezik, aki megpróbál választ adni vagy segítséget nyújtani a problémánkra. A gépek átvétele azonban nagy adó visszaesést fog jelenteni az államoknak, erre való alkalmazkodás és új adófajták kialakítása szükséges.

A digitalizáció tehát rengeteg lehetőséget rejt magában, vegyük csak az emberekre, az orvoslásra vagy a gazdaságokra mért hatását, hiszen például már 2011-ben is közel 200 milliárd dollárral és 6 millió új munkahellyel járult hozzá a világgazdasághoz. [60] Azonban napjainkban számolni kell néhány veszéllyel is, például a kiberfenyegetéssel, aminek mértékét fokozza a folyamatosan növekvő digitalizáció és annak függősége. (WEF, 2022, 7-10. o.) A digitális függőségnek legnagyobb lépcsőfokát a COVID-19 járvány megjelenése jelentette, amiről a későbbiekben részletesebben is fogok írni. Az embereknek nem volt ajánlott emberi kapcsolatokat létesíteniük, ekkor ugrott meg a távmunka, az online rendeléseknek, az online pénzügyi befektetések mértéke is. Azonban éppen ezért, a rosszindulatú vírus- és zsarolóprogramok száma is ugrásszerűen megnőtt ebben az időszakban és ez a tendencia azóta sem lassul. A digitális rendszerekbe vetett bizalomra nagy hatással lehet a későbbiekben ezek a támadások, amik elsősorban a félretájékoztatót, a csalást és az információlopást jelentik. Az országok közötti együttműködéseket is hátráltathatják, addig, amíg nem kezelik ezt a

fenyegetést megfelelő mértékben. A ma tapasztalható gyors digitalizáció velejárója a gazdaságok megnövekedett kibersebezhetősége. (WEF, 2022, 21. o.)

5.3. Fenntarthatóság

A mai globalizált világunkban mindenütt a gazdaság dominál, ami azonban az ehhez kötődő környezeti problémákhoz vezetett. A világgazdaság XXI. századi működésének és a jövőre vetíthető fejlődésének a legjelentősebb kihívása a fenntarthatóság. A fenntarthatóság célja az, hogy hosszú távon működőképesek legyenek a nemzetgazdasági és társadalmi modellek. *„Egy ország társadalmi-gazdasági modelljét akkor tekintjük hosszú távon fenntarthatónak, amennyiben a reálgazdasági tényezők mellett annak pénzügyi, társadalmi és környezeti erőforrásai is fenntartható módon hasznosulnak a sikeres felzárkózás és társadalmi jólét tartós elérése érdekében.”* (MNB, 2021) A bolygónkon található természet állapotának magas szintű állapota eredményesebb gazdálkodást tesz lehetővé, aminek következtében megnő a gazdasági aktivitás rajta. Ez azonban súlyos környezeti pusztulást eredményezhet és eredményez is. Mint tudjuk, az elmúlt évtizedekben kiemelkedő mértékben pusztult a Föld környezete, s ezáltal a környezetszennyezés világméretű problémává vált. Súlyos problémának tekinthető, mivel ez adja az alapját minden emberi gazdálkodás tevékenységének. A globalizáció hatására felerősödtek az emberi tevékenységek mértéke rajta, hála a technológiai fejlődésnek, ennek következtében azonban nagymértékben romlik az és ez magával hordozza azt is, hogy csökken annak támogatói képessége. Ez azt jelenti, hogy hosszú távon nem lesz képes a mai mértékű gazdasági tevékenységeket ellátni. (Bessenyei, 2014, 4-8. o.) Gondoljunk éppen az erdőirtásra, az erdők maguktól nem nőnek vissza (sokszor lehetőség sincs, a fokozódó urbanizáció miatt) és ha nem megfelelő mértékben kezeljük és tartjuk fenn annak meglétét, akkor a jövő generációinak kilátástalanságát idézzük elő. Tehát kijelenthetjük azt is, hogy a modern gazdaság növekvő ütemének alapját adó természeti-környezet igencsak véges és annak fenntartására a fenntartható fejlődés az egyetlen út. A Brundtland Bizottság a következőképpen fogalmazott 1987-ben: *„a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket.”* [61] Az emberiségre tehát ma túlfogyasztás jellemző. Rengeteg szemetet termelünk, aminek nagy részét nem hasznosítjuk újra, ezzel is károsítva a környezetet, ami emberek számára is veszélyeket jelenthet. Az ökológiai lábnyomunk nagymértékű, ami az adott területeken élők természeti felhasználását, túlfelhasználását számszerűsíti. [62] A fogalmat

(mint *ökológiai lábnyom*) a megalkotói (William Rees, Mathis Wackernagel) a következő összetevőkből számították ki: [63]

- Termőföld lábnyom
- Legelő lábnyom
- Halászati lábnyom
- Erdő lábnyom
- Karbonlábnyom, szénlábnyom
- Beépített területek lábnyoma

Napjainkban a legnépszerűbb globális szintű természeti probléma a klímaváltozás, ami az éghajlat túlzott mértékű megváltozását jelenti. Az éghajlatváltozás alatt a felszíni hőmérséklet, az átlagos csapadékmennyiség és a légmozgás változását foglalja magába. A Föld globális felmelegedését (felszíni hőmérséklet emelkedése) az emberiség idézte elő, hiszen alig 150 év alatt robbanásszerű melegedés figyelhető meg bolygónkon, ami alól egy ország sem kivétel, hiszen globális szintű. Főleg a légkörbe kerülő üvegházgázok okozzák a felmelegedést, erre a leginkább okolható tényezők a globalizáció előnyeit kihasználó vállalatok. [64] A legnagyobb vesztesek az egyenlítő mentén lévő országok lehetnek, míg gazdasági szempontból profitálhatnak a legészakibb államok. Azonban ennek ellenére is, a világ összes lakosa számára előny lenne ennek megfékezése. Mivel az emberek hozták létre ezt a folyamatot – fontos azonban, hogy az éghajlat folyamatosan változott a világtörténelem óta, hiszen vannak emberektől független okai is –, így ők is tudják leginkább mérsékelni azt. Ehhez számos lassító tényezőt lehet alkalmazni, ilyen többek között a fosszilis energiahordozók árának szabályozásával az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának csökkentése, a megújuló energiaforrások használata, a műtrágyafelhasználás helyettesítése, az energiahatékonyság növelése, az újra felhasználás, az újrahasznosítás, az irányítási gyakorlatok és fogyasztói magatartás megváltoztatása, a régi berendezések, eszközök energetikai szempontból való hatékonyabbá tétele vagy az elektromos járművek/tömegközlekedés használata. [65] A korábban részletezett népesedési kérdés is jelentős szerepet játszik a Föld elhasználódásában. A fenntartható fejlődés alapvetően három részre osztható: ökológiai-, társadalmi- és gazdasági fejlődésre. Ezek közül az ökológiai fejlődés a legjelentősebb, hiszen ez tartja fenn az emberi társadalom fejlődést és a társadalom pedig a gazdaságot. [66] A világgazdaság fenntarthatóbbá tételéhez olyan fejlesztési stratégiák megalkotása és megvalósítása szükséges, amelyek a gazdaságok diverzifikálását (főleg fejlődő országok esetében van nagy szükség rá), a társadalmi

egyenlőtlenségek csökkentését, a pénzügyek fenntarthatóságát (rövid távú profit helyett, hosszú távú befektetések) és az intézmények fejlesztését (átláthatóság, politikai stabilitás szükségessége) tűzi ki célul. [67] A társadalmi fenntarthatóság szempontjából a legnagyobb problémát a mélyszegénység, az éhezés, a tiszta ivóvíz hiánya, a megnövekedett népesség, a társadalmi elöregedés, a kultúrák eltűnése jelenti.

A társadalmi elvárásokat a vállalatokkal szemben növelték azok a tényezők, hogy a gyorsan, nagy vagyonokat szerzett üzletemberekkel szemben megnövekedett a bizalmatlanság, felmerült az erkölcstelenség kérdése. Az emberek egyre kevésbé éreztek bizalmat a nagyvállalatokban és nem érezték megfelelő mértékűnek a profit és a társadalmi érdekek közötti kapcsolatot, ami miatt gyakorivá váltak a botrányok. Robert Frank szerint a felelős, etikus vállalatok versenyelőnyt szereznek azáltal, hogy fenntarthatóságra, etikusságra törekednek, ezt véleménye szerint belső elhatározottság ihleti, nem pedig bármi egyéb külső erő. (Győri, 2014, 73. o.) Tanulmányában amerikai vállalkozásokkal támasztja alá ezt a felvetését, azonban hazánkban is lelhetők ilyesféle kutatások, hasonló eredményekkel. (Győri, 2014, 73-89. o.) Frank megállapítása alapján a fenntartható, ökológiai orientált vállalatok versenyelőnyt szereznek, a következő hipotézisek miatt:

- csökken az érdekkülönbség a menedzserek és tulajdonosok között,
- munkavállalók elhivatottsága, munkateljesítménye- és hajlandósága növekszik,
- munkakereső szakemberek számára vonzóbb a vállalat,
- fogyasztókra jellemző lesz a hűség és a lojalitás a cég iránt,
- javul a viszony és a bizalom a partnerekkel szemben. (Győri, 2014, 74. o.)

A gazdagabb, versenyképesebb országok jobb helyzetben vannak a fenntarthatóbb gazdaságokra való átálláshoz, mivel ezen országok lakossága általában magas szintű humántőkével és innovációs képességgel rendelkezik, amelyből adódóan előbb érik el a zöld technológiai áttörést. A politikai tényezők azonban elengedhetetlenek ebben a kérdésben. A World Economic Forum 2019-es publikációja az alábbi négy területre bontja a kormányokhoz kötődő tényezőket:

- Elengedhetetlen a nyitottság és a nemzetek közötti együttműködés, hiszen a fenntarthatóság globális probléma és mindegyik országot, minden embert érint. Lényeges, hogy az ellentétek ellenére is együttműködjenek a kormányok, legalább az élethez létfontosságú kérdésben, hogy csökkentsék az ökológiai lábnyomukat, illetve az éghajlatváltozást mérsékeljék.

- A fenntarthatóságot támogató adók és támogatások is nagy jelentőséggel bírnak. Például a támogatások által a vállalatok szívesebben tesznek erőfeszítéseket ennek érdekében, azonban a nem megfelelő adók ellenkező hatást érnek el. Ezért szükséges a kormányok részéről, hogy ezeket az adókat megfelelően csökkentsék vagy növeljék (például növeljék a szén-dioxid kibocsátást mérő adókat).
- A zöld kutatás-fejlesztés támogatása, annak érdekében, hogy a jövőben teljes mértékben felváltsák a zöld, megújuló energiák a fosszilis energiákat, ahhoz szükséges technológiák fejlesztése. Ehhez kutatási beruházásokra van szükség, hogy letudjuk győzni a jelenleg fennálló technológiai akadályokat. Az adók és a támogatások itt is szóba kerülhetnek, hogy a vállalatokat is (az államok mellett) rávegyék ilyesféle beruházásokra.
- Környezetvédelmi szabályok, szabványok előírása. A zöld közbeszerzés azt jelenti, hogy „a szerzési, kiválasztási és odaítélési feltételekben és a környezetvédelmi teljesítményekre vonatkozó záradékokat iktatnak be a szerződésekbe”. (WEF, 2019, 10. o.)

Tehát konklúzióként kijelenthetjük, hogy napjainkban igenis fontos a moralitás és a fenntarthatóság az üzleti életben is, hiszen ezáltal versenyelőnyt tudunk szerezni a versenytársainkkal szemben, azáltal, hogy csökkennek a belső feszültségek, javul a belső- és külső munkatársakkal való kapcsolat, illetve javul a cég imázsa is, melyek mindegyike pozitív hatással van a bevételekre, profitra. Arról nem is beszélve, hogy csak az EU-ban az éghajlatváltozás olyan hatásokat okozhat a fenntarthatóság elhanyagolása által, mint 400 ezer korai halálest légszennyezés miatt évente, 90 ezer halálest hőhullámok miatt évente, 40%-kal csökken a felhasználható vízmennyiség, több, mint 2 millió ember lakhatását fenyegetheti évente (vízpart közelben), illetve nagy mértékű gazdasági költségek. [68] Az Egyenlítőhöz közelítve, még brutálisabb hatások várhatóak. Ezek alapján minden kétséget kizáróan kijelenthető, hogy mind gazdasági, mind társadalmi szempontból a fenntarthatósággal létfontosságú foglalkoznunk és alkalmazkodnunk a pozitív javulás érdekében.

5.4. Termelékenység, versenyképesség

A termelékenység növelése létfontosságú az országok és a vállalatok számára is, hiszen a legalapvetőbb tényező szerepet vállal többek között az életszínvonalban, a reálárak és a

reálberek optimális alakulásában, a jövedelmezőségben, valamint a versenyképességben. [69] A termelékenység egy alapvető mérőszám a közgazdaságtanban, amely a gazdasági teljesítményt méri. [70] A definiálása úgy történik, hogy a befektetett inputok összességével elosztjuk az outputok összességét egy adott időegységen belül, tehát, hogy mekkora erőfeszítést tettünk valami létrehozásához. [71] Az objektív összehasonlíthatóság érdekében olyan mérőszámokat alkalmaznak, mint a GDP vagy a GNI. [72] A termelékenység mérhető több szinten is, például személyes, munkaerő, szektor, osztály vagy globális szinten, a szakdolgozatomban a fejezetének középpontjába a munkaerő és a globális szintet helyezem. [73]

5.4.1. Munkatermelékenység

A gazdasági szakemberek és a vállalkozások vezetői mindig a munkatermelékenységet veszik előtérbe, hiszen az hat a legnagyobb mértékben a vállalkozásokra. A munkatermelékenység kiszámításának képletébe az input általában a tőkét és a munkaerőt, az output, pedig egy terméket vagy szolgáltatást jelenti. [74] Lehetséges kiszámolni egy foglalkoztatottra jutó GDP-t vagy egy adott időegységre jutó GDP-t is. [75] A termelékenység javulhat úgy, hogy a kibocsátás nagyobb ütemben nő, mint a ráfordítás értéke vagy változatlan kibocsátás mellett, a ráfordítások csökkennek. [76] A termelékenység javítása fontos, ehhez azonban különböző fejlesztéseket kell végbe vinni.

A technológiai fejlesztések rendkívül pozitívan hathatnak a termelékenység hatékonyabbá tételéhez. [77] Vegyünk alapul egy építőipari példát, ahol egy többemeletes társasház felső szintjein dolgozunk, ahova téglákat szükséges vinnünk. Ha számunkra nem áll rendelkezésre segítőeszköz, akkor a lépcsőn kell a kezünkben vinni azokat, ami nagyon hosszú folyamat lehet, ezáltal sokkal tovább tart és az óránkénti teljesítményünk nem jó. Ha van egy átmeneti lift felszerelve, akkor sokkal gyorsabban tudjuk felvinni a téglákat, így az óránkénti munkatermelékenységünk javulni látszik. Ha daru rendelkezésünkre áll, akkor talán egyetlen nekifutással feltudjuk vinni a több tonnát nyomó téglákat. Ezáltal egészen kiemelkedő munkatermelékenységet (emelkedett bért is) érhetünk el, ehhez azonban szükségünk volt a technológiai fejlettségre és annak kihasználására. Fontos azonban, hogy mindig figyelembe kell venni annak költségeit és az általa elért termelékenység javulásnak mértékét, hiszen a célunk a kibocsátás növelése, úgy, hogy annak mértékét nem haladja meg a ráfordítás növekedése. A teljesítménymenedzsment szoftverek alkalmazásával szintén pozitív eredményeket érhetünk el, azáltal, hogy könnyebbé tesszük a termelékenység javulásához szükséges tényezők

meghatározását, mérését, nyomon követését. Segít megmutatni, hogy mikbe érdemes az adott vállalatnak fektetnie és, hogy milyen problémák vannak jelen. A termelékenység buktatói közé tartozhatnak a következők:

- Az a bevett gyakorlat, hogy csak a munkaidőt díjazzuk. Érdemes külön jutalmakat adni azoknak, akik a legmagasabb termelékenységet tudják elérni, ezzel is ösztönözve a dolgozókat a versenyre és a jobb teljesítményre, produktivitásra.
- A rossz időmenedzsment, hiszen rengeteg esetben a felesleges megbeszélések, email-ek problémát jelentenek a ténylegesen produktív idő csökkenésével.
- A technológia mellékelése. Gyakori probléma, hogy a vállalatok nem frissítik technológiai eszközeiket, ezzel pedig eldobva a lehetőséget a radikális termelékenységi javulásra. Például az ERP-rendszerek (vállalati erőforrás-tervező rendszerek) üzleti folyamatok összekapcsolásában, adatáramlás automatizálásában segíthetik a dolgozókat. Az automatizálás is kiemelkedő szerepet játszik, hiszen a manuális folyamatok is a rossz időmenedzsmenthez köthetők és gyakran kevésbé is hatékonyak. [78]

A mezőgazdaság területe volt a legnagyobb mértékben foglalkoztató iparág, azonban a technológiai fejlődésnek hála, ma már visszaesett ez a részesedés. A termelés azonban nem csökkent, éppen ellenkezőleg, nőtt, annak ellenére, hogy drasztikus csökkenés figyelhető meg a benne dolgozók létszámában. Ez a változás alacsonyabbá teszi az élelmiszerek vagy egyéb termékek árát és áttérrel más feladatokra emberek tömegeit. Ez természetesen gazdasági szempontból pozitív, hiszen a technológia egyre jobban maximalizálja az emberek termelékenységi képességét. [79]

A recesszió korában a beruházások száma csökkenő tendenciát mutat, azonban a befektetésekre igenis szükség van a gazdasági növekedés érdekében, éppen a termelékenységre visszavetítve. Egy nagy beruházás idején átmenetileg csökkenhet a fogyasztás, azonban annak érdekében, hogy a tőkebefektetés után magasabb termelékenységhez, fogyasztáshoz és a jövőbeli gazdasági fejlődéshez vezessen. A termelékenység kulcsfontosságú a versenypiacon betöltött pozíció megtartásában vagy előre lépésében. Ha egy vállalat termelékenysége csökken vagy lassabb ütemben nő, mint versenytársaié, akkor a versenypiacon vereséget fog szenvedni. A megnövekedett termelékenység és jövedelmezőség azonban több pozitívummal is járhat a vállalkozások számára:

- Vevői elégedettség: a termelékenység hatékonysága miatt a termékek vagy szolgáltatások árai csökkenhetnek, amellett, hogy gyorsabban és biztosabban elégítik ki a fogyasztókat.
- Szállítói elégedettség: a megnövekedett termelékenység miatt nagyobb mennyiségű alkatrész, nyersanyag beszállítása szükséges, ez általában kedvezőbb szállítói feltételeket jelent, például az alacsonyabb árak vagy a szállítás idejének csökkenése tekintetében.
- Munkavállalói elégedettség: a termelékenység javulása a reálbérek növekedését vonzza maguk után, ami miatt a cég vonzóbbá válik a munkavállalók számára. A magasabb bérek a motivációhoz is vezethető, ami szintén pozitív tényező a termelékenységben.
- Pénzügyi lehetőségek: a termelékenység javulása a nyereséget is növeli, ezáltal utat törhet részvények kibocsátásához, hitelfelvételhez. [80]

A vállalatoknak muszáj képesnek lenniük, hogy megfelelően mérjék a termelékenységet, például a kulcsfontosságú teljesítménymutatók (KPI) alkalmazásával. Széles skálán mozognak a KPI-k, iparágtól és üzleti funkciótól függően, de minden esetben azt a célt szolgálják, hogy megmutassa a vállalat hatékonyságát és termelékenységét. A leggyakoribb típusok a következők: stratégiai, működési, funkcionalitási és a keverékek. A stratégiai KPI-k a szervezeti célokat figyelik, figyelembe véve a befektetések megtérülését, a bevételt és a piaci részesedést. Az operatív KPI-k rövid időtartamon mérik a termelékenységet és összpontosítanak a szervezeti folyamatokra és hatékonyságukra. A funkcionális KPI-k mérhetik többek között kifejezetten a szükséges üzemidőt, a bruttó haszonkulcsot és a megtérülést. A szervezeteknél bevett gyakorlat több KPI alkalmazása és az összehasonlításból vett végleges következtetések tanulmányozása, azonban vannak esetek, amikor egyszerre vezető és lemaradó KPI-ket alkalmaznak, ezzel is növelve az azokból levonható tanulságokat, hiszen a vezető KPI-k az előre jelzésben segítenek, a lemaradó KPI-k a megtörténtekeket követik nyomon. A leggyakrabban használatos KPI-k a következők:

- Alkalmazottakra jutó bevétel: egy adott időszakban (általában évenként, havonként) az összes dolgozó létszámából számítják ki, hogy mennyi bevétel jut egy alkalmazottra.
- Gyártott termékek, létrehozott szolgáltatások: azt mérik, hogy egy adott időszakban (általában óránként és dolgozóként) mennyi terméket gyártottak vagy szolgáltatást hoztak létre a szervezetben.

- Ügyfél-elégedettség: az ügyfelektől megkérdezett elégedettségéből mérik a termékek vagy szolgáltatások minőségét.
- Belső fluktuáció: ha a munkavállalók időn belül, gyakran elhagyják a szervezetet, akkor nagy a fluktuáció, ami viszont alacsony termelékenységet von maga után.
- Munkaerő kihasználás: az időmenedzsmenthez szorosan köthető, hiszen azt méri, hogy a munkavállalók milyen arányban produktívak és improduktívak.
- Bruttó haszonkulcs: a szervezet üzleti tevékenységének hatékonyságát adja vissza. [81]

A termelékenység tehát rendkívül fontos minden szervezet életében, éppen ezért figyelembe kell venni a folyamatosan javítását. De mi idézheti elő ezt? A megfelelő munkakörnyezet az alapja annak, hogy a munkavállalók szívesen dolgozzanak és termeljenek egy adott vállalatnál. A megfelelő mértékben nyugodt, csendes környezet sokszor segíthet a munkatermelékenységben. A telefonok mellőzésének előírása, a megfelelő hőmérséklet és a pihenésre, mozgásra használható időtöltés mind-mind segíthetik a termelékenység javítását. A munkahelyen biztosítani kell a munkához megfelelő eszközöket, laptopot, szoftvereket. Fontos a pontos és egyértelmű információk átadása is, hiszen a nagy szervezetek sokszor szembesülnek azzal a problémával, hogy több emberen megy keresztül az információ és a végére nem lesz teljesen egyértelmű, ennek a kiiktatása nagyon fontos, annak érdekében, hogy mindenki tudja a dolgát és a célkitűzést akár rövid, akár hosszú távra. A megbízhatóság mutatása is fontos, hiszen ha feladatokat adunk a megfelelő munkavállalóknak, azoknak emiatt megnő a motiváltságuk és termelékenységük, mivel úgy érzik, hogy fontos szereplők a szervezetben. Emellett a lehetőségek adása is motiválja a munkavállalókat a szervezetben végzett munka iránt, ilyen például a rugalmas időbeosztás, home office lehetőség. [82]

5.4.2. Globális versenyképesség

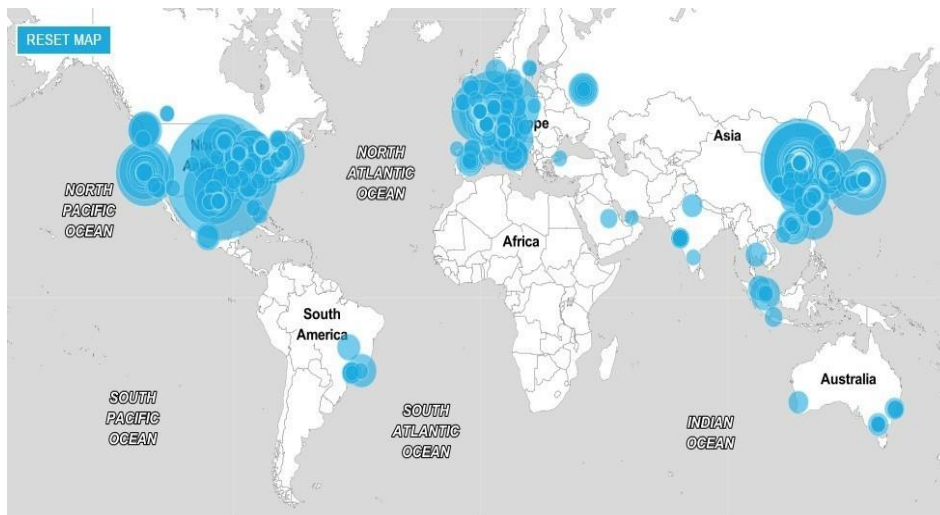
A nemzeti termelékenység a GDP-vel számolandó, azaz az adott ország területén belül egy időszak alatt előállított termékek és szolgáltatások összértékével. A gazdasági növekedés érdekében a termelékenységet kell növelni, melyet gyakran a Globális Versenyképességi Index-el (GCI) számolják, melynek célja a versenyképességet, termelékenységet meghatározó tényezők mérése. A mérőértéket a World Economic Forum két neves közgazdásza (Xavier Sala-i-Martin - Elsa V. Artadi) fejlesztette ki, mert a termelékenységnek kifejezetten nagy jelentősége van a hosszú távú növekedés létfontosságú meghatározójaként. Az említett index 114 mutató egyesítésével jött létre, melyek mindegyike fontos a termelékenység és a hosszú

távú fejlődés szempontjából. „Ezek a mutatók 12 pillérbe kerültek csoportosításra: intézmények, infrastruktúra, makrogazdasági környezet, egészségügy és alapfokú oktatás, felsőfokú oktatás, áru-piaci hatékonyság, munkaerő-piaci hatékonyság, pénzügyi piac fejlettsége, technológiai felkészültség, piac mérete, üzleti fejlettség és innováció.” (WEF, 2017, 4. o.) Többek között Elekes Andrea közgazdász és egyetemi docens is megfogalmazta, hogy a termelékenység növeléséhez szükséges a szerkezetváltás, illetve a strukturális reform. (Elekes, 2018, 86. o.) A jelenlegi időben, a negyedik ipari forradalomban a termelékenység növeléséhez szükséges a technológiai fejlődés, annak megfelelő használata és az innováció. A Harvard Egyetem egy 1992-es publikációjában Aghion Philippe és Peter Howitt neves közgazdászok is megjegyezték, hogy az innováció azért jelentős, mert a fejlődéshez és a jövőbeli eredményességhez elengedhetetlen az, hogy folyamatosan okosabb, gyorsabb és hatékonyabb termelési tényezőket alkalmazzunk. (Aghion, Howitt, 1992) A népesség és a gazdasági növekedés miatt a kereslet nő, de ahhoz, hogy kitudjuk elégíteni a keresletet, ahhoz szükségesek az innovatív találmányok. Elekes is a Global Competitiveness Report szerzői által megfogalmazott definícióját vette alapul az innovációnak: „(...) az innováció az országoknak azt a képességét jelenti, amellyel új termékeket és szolgáltatásokat hoznak piacra és a műszaki és a nem műszaki innovációknak ugyanolyan jelentőséget tulajdonítanak.” (Elekes, 2018, 86. o.) Az innováció alapvetően a technológián alapul. Jelenlegi világunkban rohamosan fejlődnek a technológiai eszközök, azonban a kulcsfontosságú cél az, hogy ezeket az eszközöket úgy használjuk fel az innovációra, hogy a társadalom egészét szolgáljuk, tekintettel arra, hogy növeljük a gazdaságot. A jövőbeli határai a technológiának nem ismert jelenleg, azonban kétségtelen, hogy a jövőben munkahelyek tömegeit váltják ki és emberek milliói maradnak munka nélkül. Eddig is fenn állt az a gondolat, hogy a jelenleg tanuló fiatalok nagy része olyan szakmákban fognak dolgozni, amelyek ma még nem is léteznek, de az elkövetkezendő években ez még inkább fenn áll. Az öntanuló mesterséges intelligencia, a mobiltelefonok és a gépek, berendezések fejlődése átalakítják a gyártást és a szolgáltatásokat. (WEF, 2018a, 3-4. o.) Az innováció egyik legjelentősebb feltétele az emberek szellemi képességének és készségeinek növelése. Ezért jelentős a kormányok által a folyamatos fejlesztés az oktatásban, hasonlóan a vezető üzleti életből vett példára, ahol az alkalmazottaknak folyamatosan képzéseken kell részt venniük az önmaguk szellemi fejlődésének érdekében. A jelenlegi információk szerint a technológiai gépek és rendszerek csak a kreativitást és a kommunikációs készségeket nem fogják tudni helyettesíteni, ezért mind vállalati, mind nemzeti szinten jelentőséggel fog bírni az, hogy mely országok lakossága rendelkezik szellemileg a legmodernebb, legkreatívabb készségekkel, és legkockázatvállalóbb felfogással, hiszen a kockázatvállalást az innováció

egyik alappiléréként lehet tekinteni. (Elekes, 2018, 88-91. o.) A piaci struktúrák változása makrogazdasági hatással lesz a termelékenységre, a növekedésre és az egyenlőtlenségre. (WEF, 2018a, 3-4. o.) A politikai döntéshozókra is nagy szerep hárul, hiszen a gazdasági fellendülés idején a legtöbb ország államadóssága növekedett, így a jelenlegi recesszió esetén létrejövő gazdasági válságban nehezebb helyzetben lesznek a pénzügyi szektor megvédésében. A pénzügyi szektor stabilitásának megtartása létfontosságú, hiszen - a negyedik ipari forradalom idején, a technológiai fejlődésben - a szervezetek termelékenysége és az innovációkba való befektetése is függ a bankrendszer stabilizálásától. (WEF, 2018a, 12-15. o.)

A Trading Economics 2019-ben a World Economic Forum adatai alapján felállított globális szempontból a tíz legversenyképesebb ország listájában az elsőtől a tizedikig Szingapúr, az USA, Hong Kong, Hollandia, Svájc, Japán, Németország, Svédország, az Egyesült Királyság és Dánia. [83] Jól látható, hogy az összes itt szereplő ország a fejlett országok listájában szerepel. A felsoroltak közül 6 Európában található, azonban érdemes szemügyre venni azt is, hogy nagyok a kontinensen mért különbségek regionális szempontból. Míg a nyugat- és észak-európai államok a legversenyképesebb országok közé tartozik, sok közép-, kelet- és dél-európai ország a középmezőnyben szerepel. Spanyolország a 23.-ik, Olaszország a 30.-ik, Lengyelország a 37.-ik, Magyarország a 47.-ik, de például Bosznia és Hercegovina csak a 92.-ik legversenyképesebb országnak tekinthető a GCI mutató alapján. Tehát nagyon nagy a szórás a kontinenseken belül is. A többi kontinensen talán még nagyobbak a különbségek, vegyük Ázsiát, ahol Szingapúr (első helyezett) és Jemen (utolsó előtti (140.) helyezett) is található. [84] Hazánkat tekintve egyébként nagy javulások látszanak, hiszen 2016-ban még a 63.-ik legversenyképesebb ország volt, egy évvel később a 48.-ik és azóta is előre lépett egyet ebben a rangsorban. [85]

A multinacionális és transznacionális vállalatok elhelyezkedése érdekes képet mutat. Nagyrészt az Egyesült Államokban, Európában és Kelet-Ázsiában vannak azok székhelyei. A Fortune magazin adatai alapján 2022-ben az Egyesült Államokban 124 és Kínában 145 vállalat található a világ 500 legnagyobb vállalatából, amivel annak több, mint a felét teszik ki. [86] Még Japánban, Dél-Koreában, Kanadában és a nyugat-európai fejlett országokban található sok multinacionális vállalat. Ebből következtethető, hogy a fejlett országok képesek arra, hogy ilyen nagy eredményeket érjenek el. Legnagyobb részt olyan országokról beszélünk, amelyeknek nagy a lakossága, ezáltal nagy a belső piaca. Továbbá tulajdonság még, hogy ezen országok fejlettek technológiai és társadalmi szempontból is.

5. ábra: A világ 500 legnagyobb vállalatának székhelyei (forrás: WEF, 2016)

Ha a legfelső tíz technológiai vállalatot nézzük piaci értéken, akkor a következőt kapjuk sorrendben: Apple, Google, Microsoft, Amazon, Facebook, Nvidia, IBM, Adobe, Instagram és Oracle. Azt láthatjuk, hogy mindegyik vállalat amerikai alapítású és, ha tovább nézzük ezt a listát egészen a top 20-ig, akkor is hasonló következtetést vonhatunk le egy-két európai vagy kelet-ázsiai kivétellel. [87] Ha a leginnovatívabb vállalatokat vesszük szemügyre, akkor az Apple, a Google/Alphabet, az Amazon, a Microsoft, a Tesla, a Samsung, az IBM, a Huawei, a Sony és a Pfizer található a legfelső tízben. [88] A leginnovatívabb vállalatok listájából kivétel a Tesla, mint autóiipari vállalat és a Pfizer, mint biotechnológiai és egészségügyi vállalat, az összes többi technológiai vállalat. A technológiai vállalatok és a start-up cégek a leginkább innovatívabbak. Mindezekre jellemző, hogy nagyrészt az Egyesült Államok, Kínából és egyre gyakrabban Indiából, az Egyesült Királyságból és Németországból kerülnek ki. [89] Erre lehetséges magyarázat lehet a nagygazdaság, a technológiai, a társadalmi fejlettség és a nagy belső piac. Éppen ezért fontos a globalizáció ebben az esetben is, hiszen az egységes, határokat nem ismerő belső piac és a liberalizáció az eddigieknél is nagyobb eredményeket eredményezhet, ami az innovációra és a termelékenységre is hatással lenne, azaz a globális gazdaság fejlődésére is. A fejlődő országok feltörekvő piacai, mint Kína, India és Indonézia többek között, az innováció központjaivá válhatnak, a fejlett országokhoz hasonlóan. Azonban szükségük lenne arra, hogy fejlesszék a szellemi készségeket, ahhoz, hogy képesek legyenek az innovációra és az ahhoz szükséges technológia átvételéhez. (WEF, 2018a, 11-17. o.)

5.5. Egyenlőtlenségek

A globalizációnak hála a világgazdaság soha nem látott növekedésnek indult, azonban megkérdőjeleződött annak társadalmi értéke a megnövekedett egyenlőtlenségek miatt is. A globalizációnak voltak és vannak nyertesei és vesztesei. A nyertesek egyértelműen a leggazdagabb 1%, ami nagyjából 60 millió embert tesz ki, többnyire az USA-ból és Európából, illetve nyertesnek tekinthetők még a fejlődő országok középosztálybeli lakossága is. A vesztesek a világ legszegényebb 5%-a főleg a szubszaharai Afrikai országok, a Latin-Amerikai országok, illetve a volt kommunista közép- és keleteurópai országok is. (Csáki, 2017, 18-21. o.) A vagyoni egyenlőtlenség esetében a legnagyobb tendenciában a fejlett országok lakosságában figyelhető meg e jelenség. A feltörekvő országok gazdasága és foglalkoztatottsága elképesztően nagy ütemben növekedett a globalizálódásnak köszönhetően, az ebben az országokban lévő vagyoni különbségek csökkentek, habár még mindig nagyobbak, mint a fejlett országok esetében. (WEF, 2018b, 4-5. o.) A Világgazdasági Fórum 2017-ben bevezette az Inclusive Development Index-et (IDI) 12 fő teljesítménymutató alapján rangsorolva a világ országait. A GDP-t nem találja megfelelő mérőszámnak arra, hogy megmutassa, milyen társadalmi-gazdasági fejlődés zajlik az országokban, hiszen az csak azt mutatja meg, hogy mennyi értéket állít elő az adott ország, arról azonban nem mutat semmit, hogy ebből a kapott (GDP) értékből milyen részesedést kap a társadalom. Lényeges különbséget mutat többek között a foglalkoztatottságban, a termelékenységben, a vagyoni egyenlőtlenségekben, a környezetszennyezésben és a szegénységben is. Amennyiben az IDI értéke magas egy adott országnak összehasonlítva a hasonló GDP/fő adottságú vetélytársaival, akkor valószínűsíthető, hogy az előzőekben felsorolt tényezőkben fejlődés tapasztalható. (WEF, 2018b, 4-5. o.) Fordított esetben a társadalmi részesedés a gazdaságból nem sikeres, így fejleszteni kell a munkavállalók jogainak védelmét a munkaerőpiacokon és növelni kell a foglalkoztatottság arányát. A WEF 2018-as rangsorában a világ számos országát rangsorolja, melyből a legjobb helyezést Norvégia érte el a maga 6.08-as IDI értékével, őt követik a hozzá hasonló fejlett európai országok, Izland, Luxemburg, Svájc, Dánia, Svédország, Hollandia és Írország. A fejlett és fejlődő országokat külön rangsorolja, hazánk ebben a felmérésben az utóbbi kategóriába került, azonban abban a második helyet foglalta el a maga 4.74-es IDI értékével, szorosan követve Litvániát (4.86 értékkel). Érdekesség, hogy a fejlett országok rangsorában számos hazánknál kisebb összesítettértékkel rendelkező ország található, egész pontosan hét, köztük az Egyesült Államokkal (4.60), Japánnal (4.53), Izraellel (4.51) és Spanyolországgal (4.40) is. (WEF, 2018b, 3. o.) Ezzel alátámasztva azt, hogy az Egyesült

Államok a versenyképességi rangsor élén szerepel (GCI) és mind a technológiai fejlődés, mind az innováció terén kimagaslik, de számos problémával találhatja szembe magát, mint például az oktatás és egészségügy szegénysége, az egyenlőtlenség vagy a fenntarthatóság meg nem felelésével, aminek hatására esetlegesen alááshatja saját gazdasági növekedését és fejlődését hosszú távon. (WEF, 2018b, 9. o.) A rangsor végén a szubszaharai afrikai országok találhatóak, a sorvégén Mozambikkal (2.47). (WEF, 2018b, 3. o.) Az indexről készített 2018-as tanulmányban kiemelésre kerül, hogy Magyarország különösen jól teljesít a növekedés és fejlődés terén, hiszen az elmúlt öt éves alakulása az egyik legnagyobb növekedés a listán. (WEF, 2018b, 2. o.) Azóta azonban több nagy hatású esemény is történt a világon, amik hazánkat is érintették, ezért ezek az adatok nem teljesen felelhetnek meg 2022-ben.⁵

TRENDS											
TRENDS											
ADVANCED ECONOMIES				ADVANCED ECONOMIES				ADVANCED ECONOMIES			
RANK OVERALL	ECONOMY	OVERALL IDI SCORE	5 YEAR TREND IDI OVERALL (%)	RANK OVERALL	ECONOMY	OVERALL IDI SCORE	5 YEAR TREND IDI OVERALL (%)	RANK OVERALL	ECONOMY	OVERALL IDI SCORE	5 YEAR TREND IDI OVERALL (%)
1	Norway	6.08	-0.77	12	Germany	5.27	1.72	23	United States	4.60	1.62
2	Iceland	6.07	12.58	13	New Zealand	5.25	1.04	24	Japan	4.53	1.14
3	Luxembourg	6.07	0.15	14	Belgium	5.14	0.24	25	Israel	4.51	3.57
4	Switzerland	6.05	1.92	15	Czech Republic	5.09	2.88	26	Spain	4.40	-2.12
5	Denmark	5.81	4.76	16	Korea, Rep.	5.09	2.20	27	Italy	4.31	-1.69
6	Sweden	5.76	0.48	17	Canada	5.06	0.29	28	Portugal	3.97	-1.42
7	Netherlands	5.61	0.43	18	France	5.05	-0.55	29	Greece	3.70	-1.69
8	Ireland	5.44	9.28	19	Slovenia	4.93	-2.39	(N/A)	Singapore	N/A	N/A
9	Australia	5.36	0.46	20	Slovak Republic	4.90	1.49	EMERGING ECONOMIES			
10	Austria	5.35	-0.17	21	United Kingdom	4.89	0.42	1	Lithuania	4.86	4.90
11	Finland	5.33	-2.92	22	Estonia	4.74	1.77	2	Hungary	4.74	8.10

6. ábra: World Economic Forum IDI szerinti rangsorolása 2018-ban
(forrás: szerkesztve WEF adatai alapján)

A vagyoni egyenlőtlenségen túl, a digitális egyenlőtlenség van nagy hatással világunkra és annak gazdaságára. A digitális egyenlőtlenség nagyjából hárommilliárd embert érint, akik nem tudtak megfelelően digitalizálódni napjainkig. Alapvetően a pandémia időszakára vezethető vissza e problémát, mivel akkor nagyban digitalizálódott a világunk, vegyük alapul a digitális meetingeket, az online oktatást vagy a távmunkát. Ezekhez a fejlett országok lakosságai könnyedén alkalmazkodtak, sőt a pandémiát követően is alkalmazzák egyes részeit, mint

⁵ Kutatásaim során a legaktuálisabb IDI eredményeket 2018-ra találtam. – a szerző megjegyzése

például az általam korábban említett hibrid munkavégzést. Ez a digitális egyenlőtlenség azonban azon túl, hogy kevésbé tudnak interakcióba lépni az emberek más helyen lévőekkel, nagy problémát jelenthet az egyenlőtlen befektetési lehetőségekben, a munkaerő fejlettlenségében is. Ez a bevételkiesés csak tovább rontja az új technológiákhoz való hozzáférést és hátráltatja a mobilitást is, ami generációkon át stabilizálná az egyenlőtlenségeket. Sok fejlődő országban a nemek között is nagy egyenlőtlenség tapasztalható, a muzulmán országok vallási eredetű okaitól kezdve, a gyenge klímaváltozási előre lépések miatt az alacsony jövedelmű országokban továbbra is fennmaradna a nemek közötti munkaelosztás, gondolok itt arra, hogy sok ilyen kategóriájú gazdaságban a nők felelősek az élelmiszer beszerzésért, a vízellátásért vagy a bioenergia-források (például tűzifa) beszerzéséért. (WEF, 2022, 38-39. o.) Ezek mindegyike jelentős érv lehet azok számára, akik kiábrándulnak a globalizációból és az éghajlatváltozásból, melynek hatására radikalizálódás várható. A stagnáló gazdaság és a növekvő vagyoni különbségek hatására politikai elégedetlenséghez vezethet világszerte, elősegítve a populista, globalizációellenes pártok létrejöttét és felemelkedését. (WEF, 2018a, 1-8. o.)

5.6. Alkalmazkodás

Napjainkban rengeteg inger éri az egyéneket, a vállalatokat és az államokat is a globalizálódó világunkban. A problémák száma globális szinten meghatározhatatlanul sok, gondolok itt a mindenkit és a nem mindenkit érintő kihívásokra is. Minden embert, szervezetet és országot a legnagyobb mértékben a népesség változása, illetve az azon belüli további gondok (átlagéletkor, várható élettartam, stb.), a klímaváltozás és a természet pusztulása, a folyamatos technológiai kihívások, a társadalmakon belüli egyenlőtlenség és ideológiai különbségek érint. A nem mindenkit érintő problémák esetében arra gondolok, amikor kifejezetten az adott vállalatot vagy országot érint a probléma.⁶ Országok esetében vegyük példának India és Kína, Észak- és Dél-Korea, Oroszország és Ukrajna vagy az Egyesült Államok és Irán közti konfliktusokat. Természetesen a leghírhedtebb konfliktusokat soroltam fel elsősorban, de nincs olyan ország, ahol nincsenek kisebb-nagyobb nehézségek és problémák, talán „legjobb” példa hazánk, ugyanis Budapest és Brüsszel között is egyfajta – ugyan nem az előzőekhez hasonló horderejű – nézeteltérés érzékelhető. A fegyveres konfliktusok életet követelnek, a világban jelenleg a feltörekvő országokban van jelen e nagy probléma, főleg Latin-Amerikában,

⁶ Bár a globalizáció hatására e konfliktusok egy része is hatással lehet több országra is. – a szerző megjegyzése

Afrikában, a Közel-Keleten, Dél-Ázsiában és sajnálatos módon szomszédunkban, Ukrajnában is. A vállalatokat érintő problémák is sokszínűek, gyakran az imént említett fegyveres konfliktusokhoz is köthetőek, ezt tapasztalhatjuk akkor is, ha a jelenlegi ukrán konfliktust nézzük. De folyamatos gazdasági nehézségek és változások is zajlanak a világban, ami hatással van mind a globális, mind az egyéni gazdaságra. Minden fajta változásra a megoldás egyértelműen a hozzá való alkalmazkodás, hiszen – mint korábban többször említettem – a hosszú távú fejlődés és növekedés csak azzal valósítható meg.

A vállalkozások és az országok gazdaságának fejlődő, növekedő ütemének fenntartása érdekében fontos az ideológiák sokszínűségét megfelelően kezelni. A globalizáció célja alapvetően az összetartást és a homogenizálást célozza meg, ennek ellenére egyre jobban mutatják ki álláspontjukat a különböző ideológiák képviselői. A fejlett gazdaságok a 2008-as világválság óta küszködnek nehézségekkel, de a napjainkban zajló események miatt mindinkább, mint például a magas és növekvő államadósság, a foglalkoztatottak arányának folyamatosan változása, a gazdasági verseny erősödése és a piacok kiszámíthatatlanná válása. A globalizáció hatására számos problémával kell szembenéznie a nyugati világnak, hiszen jelenleg is romlik a munkanélküliségi ráta, folyamatosan növekszik az átlagéletkor és ezáltal egyre több a nyugdíjas. Ez fokozatosan emelkedő nyugdíj és egészségügyi kiadásokat jelent a kormányoknak a csökkenő termelékenység idején. De jelen van az a probléma is, hogy stagnálnak a jövedelmek és növekednek az egyenlőtlenségek. A fejlődő országokban jelen van a szegénység, az életszínvonal lassú növekedése és a nagymértékű korrupció. Egyre gyakoribbá válik az a kormányzási forma, hogy a demokratikus és az autokratikus rendszer tulajdonságait illesztik össze, melynek azonban kiszámíthatatlanok a hosszú távú következményei és hatásai a gazdaságra. (Matus, 2019, 28-32. o.) A gazdasági növekedés visszaállítása létfontosságú kérdés, hiszen csak úgy folytatható az életszínvonal emelkedése és a vagyoni különbségek csökkentése. Egészen addig egyre inkább távolodnak el a különböző ideológiai csoportok egymástól, amíg nem áll helyre a gazdasági gyarapodás. Kialakultak globalizáció ellenes csoportok, amelyek leginkább annak hátrányait hozzák fel érvelésként, hogy azok nagyobb problémát okoznak a világnak, a gazdaságnak és a társadalomnak, mint amekkora előnyt okoznak a pozitívumai.⁷ Ezeknek a mozgalmaknak a koronavírus is egyre jobban fokozta erősödésüket, hiszen sok országnak nem sikerült a társadalmi és gazdasági problémákat azóta sem helyreállítaniuk. E miatt egyre inkább növekednek a nacionalista, globalizációellenes,

⁷ A globalizációellenes csoportok által hangoztatott leggyakoribb negatívumok a „*A globalizáció kihívásai*” (17-21. o.) fejezetnél olvasható. – a szerző megjegyzése

szélsőjobboldali nézetek mozgalmi. De az összes identitáshoz tartozó kisebbségi csoport is gondot okozhat, hiszen azáltal, hogy a kisebbség és a többség között nem jön létre megbékélés, egyre jobban fokozódik az ellentét, ami társadalmi széteséshez vezethet. (Hu, 2021, 41-44. o.) A társadalomban lévő különbségeket nehéz kezelni, szükség van arra, hogy minden nézetnek, vallásnak, szexualitásnak, rasszoknak vagy származásnak egyenlőséget, elismerést, szabadságot adjunk, megakadályozva bármiféle társadalmon belüli diszkrimináció kialakulását. Az elmúlt évtizedek robbanásszerű gazdasági növekedése a kapitalizmushoz köthető, aminek az alapja a tőke, a munka, a kereskedelem, az ipar, a magántulajdon, illetve az államnak a korlátozott lehetőségei. Tapasztalható, hogy a kapitalista gazdasági rendszer eredménye a soha nem látott gazdasági növekedés és a szegénység csökkenése. Azonban ez a tendencia alábbhagyott és az emberek is egyre inkább megkérdőjelezzik a kapitalizmusból származó előnyök és hátrányok közti arányt, hiszen sokan konkrétan a rendszer hátulütőjének tartják a korrupciót és a jövedelmi egyenlőtlenségeket, ezáltal a vagyoni különbségeket is. Szükséges, hogy újragondolásra kerüljön a kapitalizmus, hogy lehetőleg a pozitív tulajdonságai kerüljenek előtérbe, hogy visszatérhessen a gazdasági fellendülés és megszűnjenek a társadalmak belső feszültségei. [90]

A társadalmakban lévő nagymértékű elégedetlensége lett az eredménye a liberalizmus legutóbbi korszakának (a neoliberalizmusnak).⁸ A neoliberalizmus elfelejtette az eredeti liberalizmus egyik alapját, hogy az állam a piaci tökéletlenségben és a társadalmi viszonyokban mérsékeltet szerepet kell, hogy vállaljon. A neoliberalizmus annak ellenére, hogy a gazdaság hatalmas fellendülését és a szegénység egy részének megszűnését érte el, más társadalmi és gazdasági problémákat idézett elő, azáltal, hogy túlságosan magukra hagyta a gazdasági egyéneket és a piacokat. A politikai hatalmak a kezdeti demokratikus választások és döntéshozatalok után korrupttá, míg a társadalomban a vagyoni különbségek hatalmassá váltak. (Patrick, 2018, 5-6. o.) A liberalizmus azt érte el, hogy az átlagemberek egyre nagyobb része érzi magát tehetetlennek és érzi a kormányt elérhetetlennek, hiszen a nyugati kormányok szinte már-már erőszakosan követelik az eszméik elérését, a globalizációt. (Patrick, 2018, 5-8. o.) A gazdaságba pedig nem szólnak bele, hiszen a neoliberais elvek szerint az bűn lenne és emiatt egy olyasfajta szabadpiac jött létre, ami a lehető legnagyobb teljesítményt célozza meg, a hozzá szükséges erőforrásokat – köztük a humán erőforrást is tárgyként kezelve – pedig csak erre használja fel. A liberalizmus a gazdasági- és politikai elit játszótérré lett, úgy, hogy az átlagemberek egyre inkább egyenlőtlenek és elidegenednek egymástól. (Patrick, 2018, 5-6. o.)

⁸ A liberalizmus célja „(...) olyan kormányzat, amely a „jogok védelmére” korlátozza a saját hatókörét, valamint az egyéni kezdeményezéseknek és ambícióknak teret biztosító szabadpiacelvű gazdaság.” létrehozása. forrás: Patrick J. Deneen 2018, *A liberalizmus kudarca*, 5-7. o.

„Mostanra már elfogadtatták velünk, hogy a liberalizmus az egyenlőtlenség elmélyítésével és a szabadság elnyomásával bővíti a globális uralmát, miközben éppen ezeknek az ellenkezőjét hirdeti.” (Patrick, 2018, 84-85. o.) Ebből az következtethető le, hogy az ideológiai változásokhoz is alkalmazkodni kell és keresni alternatívát egy új, a gyakorlatban is hosszú távon működő kultúra érdekében. A vállalkozásoknak is alkalmazkodniuk kell a folyamatosan változó körülményekhez, napjainkban például a home officehoz, az online meetingekhez vagy az online rendelési lehetőségekhez. A világ minden területén alkalmazkodnunk kell a változásokhoz, ahogy már Hérakleitosz is kimondta, hogy „Semmi nem állandó, csupán maga a változás”.

5.7. Koronavírus

A koronavírusjárvány felelős az elmúlt évtizedek legnagyobb természetes demográfiai fogyásáért. Az első publikált esetet 2019 decemberében hozták nyilvánosságra a kínai Vuhanban. [91] A globalizáció általi nyitott határoknak és a gyorsan, könnyen terjedő tulajdonságának köszönhetően hamar elterjedt a vírus szerte a világon.

A WHO adatai alapján, a szakdolgozatom írásáig 600 milliót is meghaladta a fertőzöttek és a 6 és fél milliót is a halálozások száma a világon. A vakcinák nagyban segítettek a tünetek és ami még fontosabb, a halálozások csökkentésében. 2022 novemberéig 5,4 milliárd embert oltottak eddig be legalább egyszer, míg közel 5 milliárdot teljesen, habár ebben nagyon nagy eltérések lehettek fel a világ régióin belül. Magyarország az 100 ezer főre vetített értékekben, mind az esetek, mind a halálozások számában rosszul szerepelt a WHO adatai alapján, a többi nyugati országhoz hasonlóan. [92] A fejlődő, főleg afrikai és ázsiai országok jól szerepeltek ebben a tekintetben, habár az információszerzésük és nyújtásuk sem hasonlítható az előbb említettekéhez. A fejlődő, azon belül is az afrikai országokban a legrosszabb a helyzet az oltottsági mutatók szerint. A fejlődő országok nehéz helyzetben vannak a jövőre való tekintetben, hiszen az első oltások beadása is évekig húzódhat, de a technológiai lemaradás, a mélyszegénységben élők rétegének emelkedése (a 21. században először) és a gazdasági növekedéshez szükséges források megtalálása is elhúzódik a globális szintű nehézségek következtében. A fejlett országokban is számos probléma keletkezett, köztük a gazdasági növekedés visszaesése, az éghajlatváltozási törekvések gyengülése, a megnövekedett befelé irányuló migráció, a depresszióban szenvedők számának drasztikus növekedése és a nemzetközi együttműködési vágy csökkenése, habár ennek ellenére is tudják tartani, sőt akár

0,9%-kal növelni is a világjárvány előtti várt GDP-növekedést 2024-ig. Ellenben a feltörekvő országokkal, akik általánosságban – Kína nélkül – 5,5 %-kal fognak visszaesni a várt gazdasági növekedéstől. (WEF, 2022, 7. o.) Ehhez hozzátartozik az, hogy az utóbbi típusú országokban a munkavállalók – a kis arányú vakcinázottság miatt – gyakrabban kieshetnek a termelésből, ami a termelékenység és a versenyképesség csökkenését okozhatja, illetve a nyugati irányból érkező befektetések is csökkenhetnek. (WEF, 2022, 15. o.) Összességében a World Bank adatai alapján 2022-ben 3,2%-kal nőhet a világ GDP a 4,1%-os várthoz képest, míg 2024-re a világgazdaság 2,3%-kal lesz kisebb, mint azt jósolták volna a járvány nélkül, habár ez az adat 2022 elején lett publikálva a World Economic Forum által, azóta azonban további válságos állapotot előidéző esemény is történt, ami valószínűleg tovább rontja a kilátásokat. [93] Az inflációra is nagy hatással volt a pandémia, hiszen az ellátási láncok zavarai, a növekvő fogyasztó kereslet és a növekvő nyersanyagárak is ahhoz vezethetők vissza. (WEF, 2022, 14. o.) A gazdaságok fejlődésének nagy mértékű eltérése még inkább növeli a jövedelemkülönbségeket, amelyek társadalmak belső feszültségeit, illetve a kivándorlási kedvet is felerősíti. (WEF, 2022, 15-16. o.) A pandémia a legnagyobb mértékben az informális munkavállalókat érintette, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet adatai alapján ez több, mint 2 milliárd embert és a munkavállalók több, mint 60%-át jelenti. Ezen munkavállalók jövedelme általában alacsonyabb a formális munkavállalókéhoz képest, illetve megtakarításuk és állami támogatói programokban való részvételi lehetőségeik is korlátozottabbak. Legnagyobb részben a feltörekvő országokban van ez a munkavállalói típus jelen, ahol alapvetően is kevés támogatás van az emberek számára és a pandémia hatására e régiókban megnőtt a mélyszegénységben élők száma is. [94] Ezek az országok nagy mértékben eladósodásba is kerültek a vírushelyzet következtében, hiszen a megfelelő egészségügyi eszközöket és a vakcinákat ily módon szerezték be. A nyugati, fejlett országok továbbra is a saját gazdaságuk helyreállítását veszik prioritásnak, a belső feszültségek elkerülése és hatalmi pozíciójuk megtartása érdekében. Ezáltal csökken a segítségre szoruló gazdaságok támogatása, illetve egyéb globális problémák kezelése is mellékelve marad, mint például az éghajlatváltozás is. (WEF, 2022, 18-19. o.) A pandémia hatására megnövekedett a globális együttműködést megkérdőjelezők tábora, ezáltal egyre több geopolitikai feszültséggel nézünk szembe napjainkban, az ukrán-orosz háborútól kezdve, a Kína-USA közti hadászati versenyen át, egészen a kibertér fejlődéséből adódóan a kiberbűnözés növekedéséig. (WEF, 2022, 17-18. o.) Egyesekben, köztük Pol Antrásban, a Harvard Egyetem közgazdász professzorában is felmerült a deglobalizáció kérdése már 2020-ban. (Pol, 2020) A koronavírus tehető felelőssé az éghajlatváltozás lassabb mértékű támogatásáért, a gazdasági és politikai nehézségekért, a társadalmakon belüli kihívásokért és duzzadó feszültségekért. Ezek egyre

inkább arra adnak okot, hogy erősíteni kell a nemzetközi együttműködést és a szolidaritást a fenntartható és fejlődő jövő érdekében. [95] A globalizáció okolható tehát a koronavírus terjedésének sebességéért, az azt követő nehézségekért és válságért is, azonban annak érdekében, hogy a világ túl tudja tenni magát rajta és folytathassa a gazdasági növekedését, ahhoz pontosan a globalizáció megtartására és erősítésére van szükség. Azonban a koronavírusnak hála sok vállalat alkalmazta a home office vagy a hibrid munka lehetőségét, amelyet már korábban részleteztem, a 2022-es Ergotron által kutatott adatok által, ami kimondja, hogy a hibrid munkavégzésnek számos előnye van, amely mind a munkavállalók, mind a cégek számára kifizetődő. (Ergotron, 2022)⁹ Felhívta továbbá az emberiség figyelmét arra, hogy a globalizáció miatt könnyen és gyorsan elterjedhet bármiféle vírus, illetve a különböző konfliktusok is könnyen hatással lehetnek a globális gazdaságra és biztonságra. Előzőre a Covid-19 okozta pandémia, utóbbira a következőkben részletezésre kerülő jelenleg is zajló ukrán-orosz konfliktus talán a legjobb példa. Egy esetleges újabb vírus esetén szükséges, hogy az első észlelt adatokat azonnal hozzák nyilvánosságra és megfelelően kezeljék, annak érdekében, hogy elkerülésre kerüljenek a koronavírus okozta gazdasági és társadalmi károk.

5.8. Ukrán-orosz konfliktus

Az orosz-ukrán konfliktus 2014 elejére vezethető vissza, amikor is az oroszok kifejezték elcsatolási akaratukat az Ukrajnához tartozó Krím-félszigetre. Nem sokkal utána orosz csapatokat vezényeltek a régióba, azzal az indokkal, hogy a félsziget lakosságának többségének, az orosz származásúak védelmének érdekében cselekednek. A nyugati hatalmak, az amerikaiak vezetésével többször megpróbálkoztak az évek alatt diplomáciai megállapodásokkal megteremteni a térségben a békét, sikertelenül. Folyamatos hadászati erőfitogtatás jellemezte a Kelet-Európai térséget, mind az oroszok, mind a NATO és az ukránok részéről. Az Egyesült Államok vezetésével egyre több és több szankciót vezettek be Oroszország ellen, magas rangú orosz tisztségviselők – köztük Vlagyimir Putyin elnök és Szergej Lavrov külügyminiszter – és az orosz gazdaság egésze ellen. Eközben az orosz barát szeparatista csoportok is megszállták, illetve saját népszavazással elcsatoltatták Donyecket, illetve Luhanszk régiókat, ahol az oroszok által támogatott szeparatisták és az ukrán erők folyamatos tűzharcban voltak. Ezekben az időkben rendszeressé váltak a kibertámadások és a

⁹ A kutatás eredményeit a korábbi „4.1.4. Munkalehetőségek” alfejezetnél részleteztem. – a szerző megjegyzése

titkosszolgálati tevékenységek is mind a két fél részéről. 2022. február 24-én jelentette be Ukrajna teljes körű megszállását Vlagyimir Putyin elnök. Ekkor rendelték el az Oroszország elleni szankciók nagyrészét, amely a nyugatot is nagymértékű gazdasági válságba terelt. [96]

Gazdasági vonatkozásban nagy mértékű tőkekivonás történt Oroszországból. A szankciók többek között kiterjedtek az arany, az élelmiszer, az energia, a műtrágya, az üzemanyag és a földgáz importjára. A nyugati áruk exportja is tilalom alá került Oroszország felé. A szankciók hatására az orosz export és import is nagyjából 30%-kal esett vissza, ami a legnagyobb hatással bír a tilalmak közül a gazdaságukra. Több, mint ezer nyugati cég is kivonult az országból, ami szintén nagy tőkekiesést jelent a szankcionált országnak. Továbbá az oroszoktól az új technológiák átvételét is megtiltották, ami a hosszú távú fejlődési folyamatokat hátráltathatja, illetve amerikai nyomásra az orosz bankokat is leválasztották a SWIFT rendszerről. A februári invázió hatására nagy mértékben romlottak a Kelet-Európai pénznemek, köztük a forint árfolyama is és e országokban a megnövekedett inflációt még jobban súlyosbította az árfolyamok gyengülése. Több ország esetében rekordokat döntött a fogyasztói árindex, illetve a nemzetközi kamatszintek is növekedtek, nem másképp a magyar állampapír hozama is. (Bod et al., 2022, 7-10. o.) Azonban az euró, a dollár, a rubel árfolyama pozitív irányba változott, a rubel esetében azért, mert az energiahordozókat az addigi dollár helyett rubelben hozták kereskedelembé az oroszok. A koronavírus következtében nagy mértékű fogyasztásnövekedés megháromszorozta az energiaárakat, amit a konfliktus még tovább növelt. Az orosz gázárak megduplázódtak, bár a többi típusú (Brent, WTI) kőolaj világpiaci árfolyama is növekedett. A koronavírus miatti gazdasági nehézségek hatására a már egyébként is jelenlévő, globálisan megnövekedett inflációt az orosz agresszió még tovább emelte. (Bod et al., 2022, 5-9. o.) Az orosz gazdaságot legnagyobb mértékben az import-export tilalmak sújtják, a kialakult inflációnövekedés pedig az üzemanyag és az energia esetében figyelhető meg. Oroszországnak a nagymértékű import-export korlátozások hatására szüksége volt az önellátás megerősítésére, tehát az országon belüli forrásokból kell ellátnia magát és munkahelyteremtés is megfigyelhető. Az oroszokhoz földrajzi értelemben közelebb álló országokban magasabb inflációnövekedés tapasztalható, mint a távolabban elhelyezkedők esetében, Magyarország ebben a tekintetben is hátrányos helyzetbe került. [97] Az Európai Újjáépítési és Beruházási Bank adatai alapján hazánk 2020-ban a pandémiát követően 5%-os visszaesést mutatott a magyar GDP-ben, míg 2021-ben 7,1%-os növekedést, 2022-re és 2023-ra 3,5% és 4,5%-os növekedést jósolt, habár a tanulmány 2022. márciusi, ami óta rengeteg változás történt, ezáltal kijelenthető, hogy ez az előrejelzés igencsak irreleváns. (EBRD, 2022) A szankciók miatt az Európai Unió számára

nehézkessé vált a nyersanyagbeszerzés, hiszen az EU függése az orosz földgáztól 37%-ra, a szilárd tüzelőanyagoktól 34%-ra, míg a kőolajtól 21%-ra tehető, ennek értelmében megoldást kell találnia az Uniónak erre a problémára, amire a Skandináv példa jó opció lehet, mivel nagy mértékben nem fosszilis igényű energiaforrás-struktúrát használnak, emiatt rájuk a megnövekedett infláció is kisebb mértékben hat. [98] A beruházások tekintetében visszaesés tapasztalható a régióban, azonban a későbbiekben emiatt új termelési láncok és struktúrák kialakítása szükséges. A kieső és megdráguló energiahordozók következtében már most megújuló energiaforrásokra való átállás figyelhető meg, ami pozitív hatással van az éghajlatváltozásra is. [99] A háború következtében nagy mértékű migráció alakult ki és ez a tendencia a háború végezetéig feltehetőleg folytatódni, akár fokozódni is fog. A megszállás következményei olyan súlyos témákat érinthet mint a fegyverzetellenőrzés, az atomsorompó, a kiberbiztonság, az energiabiztonság vagy a terrorizmus elleni küzdelem. Az aggodalmak közé tartozik továbbá az oroszok és ukránok élelmiszerexportja, hiszen a világelelmezési programjának legnagyobb beszállítóiról beszélünk, ezzel válságba sodródik a világ szegényebb országainak lakossága. [100] A Kereskedelmi Világszervezet hatalmas emberi szenvedést okozónak, a világgazdaságot beárnyékoló tényezőnek és élelmiszer- és üzemanyagválságnak nyilvánította a háborút. [101]

Világpolitikai és világgazdasági szempontból a háború az EU-t és az Egyesült Államokat szorosabb együttműködésre kényszerítette, azonban a kétpólusúvilág még inkább kétpólusúvá válását is okozhatja, hiszen a globalizáció kezdete óta – a kubai válság mellett - a legnagyobbak számító világhatalmi konfliktusnak tekinthető, ami veszélyeztetheti a jelenlegi világkereskedelmet és a globalizáció egészét is. A globalizáció is okolható a világméretű válság miatt, hiszen emiatt kötődnek az országok egymáshoz szorosabban, illetve az ellátási láncok is meghosszabbodnak, növelve a megszakítások veszélyét, javaslatul azt lehetne mondani, hogy minden országnak tartalékokkal kell rendelkeznie és egy bizonyos szintig önellátónak is lennie. A nyugati szövetségesek együttműködésének erősödése mellett, a közös szankciókkal Oroszország ellen, az oroszokat arra készítetik, hogy más politikai- és gazdaságipartnereket keressen. Politikai értelemben Kínával és Észak-Koreával szorosabb partnersége tapasztalható és várható, míg gazdasági értelemben India felé is fordulhatnak az oroszok. Emellett Kínának abban a tekintetben is kedvező lehet ez a szituáció, hogy elterelődik a Dél-kínai-tengerről és annak konfliktusairól a nemzetközi figyelem. Szakdolgozatom írásakor a háború végkimenetele még láthatatlan, lehetséges, hogy hónapokon belül megállapodnak a harcban álló felek, rosszabb esetben a háború kiszélesedése is szóba kerülhet, ami az eddiginél is nagyobb

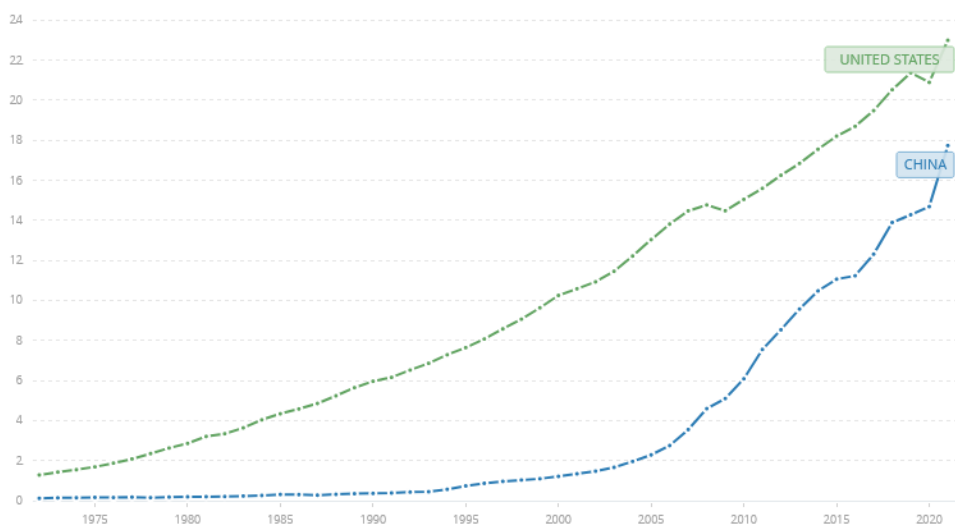
gazdasági válságot és akár egy esetleges harmadik világháború létrejöttét jelentheti. Az utóbbiak esetében, Magyarország a kelet-közép európai fekvése miatt, nagy eséllyel frontvonalba kerülne. A pontos gazdasági hatások kiszámítása sem lehetséges jelenleg, hiszen napról napra változnak az események és új szankciókat vezetnek be. Napjainkban az embereknek, köztük a magyaroknak is válságos időket kell átélniük, sokuknak muszáj nélkülözniük, azonban még így sem hasonlítható azoknak az embereknek a helyzetéhez, akiket a háború közvetlenül, életveszélyesen érint.

5.9. Kína és USA

Jelenleg az Egyesült Államok a világrend vezetője és irányítója, legyőzve korábbi riválisát, a Szovjetuniót, közvetlenül ezután lépett a képbe Kína, aki nagyobb falatnak is bizonyul. Ahogyan korábban már megfogalmaztam, a világrend nagy átalakulásokon megy át.¹⁰ A világrendet többféle elmélet szerint lehet megállapítani. Dr. Fehér Zoltán, volt külpolitikai elemzőnek (Magyarország Washingtoni Nagykövetségén) és a Harvard Egyetem diplomata kutatójának 2020-as publikációját veszem alapul erre és a téma bemutatására. (Fehér, 2020, 89-124. o.) Ahogyan Fehér megfogalmazta, a két legrelevánsabb ilyen elmélet, Kenneth Waltz erőegyensúly-elmélete, illetve Robert Gilpin hegemonstabilitás-elmélete. Waltz szerint „*a nagyhatalmak egymás erejét ellensúlyozó hatása teremt egyensúlyi állapotot az anarchikus nemzetközi rendszerben*”, míg Gilpin szerint „*a hegemon helyzetben lévő legnagyobb hatalom ereje hozza el a rendszer stabilitását*”. (Fehér, 2020, 95. o.) Az Amerikai Egyesült Államok már az 1940-es évektől elkezdte kiépíteni a saját globális rendszerének alapjait, ekkor hozta létre ugyanis, az általam korábban is szóba hozott szervezetek egy részét, mint például az ENSZ-t, a NATO-t, a WTO-t és a Világbankot is, amik jelenleg is a legnagyobb hatáskörű szervezeteknek számítanak. (Fehér, 2020, 95-97. o.) A Kínai felzárkózás folyamat, éppen az USA érdekei miatt jött létre, amikor is Nixon amerikai elnök és Kissinger nemzetbiztonsági főtanácsadó felismerték, hogy a Kínával való együttműködés lehet a kulcsa a hidegháború, azaz a Szovjetunió elleni küzdelemnek. (Fehér, 2020, 99. o.) Ennek értelmében Nixon és Maó Ce-tung kínai vezető 1972-ben szövetséget kötöttek és ennek következményeként kezdett soha nem látott fejlődésnek a kínai gazdaság. Az USA segítette Kínát integrálni a globális rendbe, segítette felvételét a nemzetközi szervezetekbe és a legnagyobb *kereskedelmi kedvezmény státuszát* is megadta Kínának, ekkortól számítjuk az olcsó, kínai termékek elterjedését a nyugati

¹⁰ Az „5.8. Ukrán-orosz konfliktus” alfejezetének utolsó bekezdésében olvasható. – a szerző megjegyzése

világba. (Fehér, 2020, 102. o.) Az Egyesült Államok vezetői ekkor még bele sem gondoltak a Kínában lévő potenciálba, azonban az 1980-as évektől kezdve Kína gazdasága az egekbe szállt, az 1990-es évektől (hidegháború vége) pedig konkrétan egy meséhez hasonlító eredményt ért el. (Fehér, 2020, 104-105. o.) 1972-től 2021-ig Kína gazdasága, több, mint százszorosává vált, hasonlításképpen az USA gazdasága ez idő alatt, körülbelül húszszorosára nőtt. (World Bank, 2021)

7. ábra: Az USA és Kína gazdasága (Y tengely: GDP milliárd USD-ben, X tengely: év) 1972 és 2021 között (forrás: World Bank)

Kína a 20. század vége fele egyre inkább törekedett a saját globális rendjének kialakítására, különböző globális szervezetek létrehozásával, amivel az USA által létrehozott és irányított rendet kívánja átvenni. Ehhez folyamatosan fejleszti a hadászati technológiáját, növeli annak mértékét, illetve külpolitikai erőfeszítéseket tesz, többek között a Csendes-óceáni területen, jelenleg főleg Tajvannal kapcsolatban, mely régióban az Egyesült Államok is érdekelt, így folyamatos feszültség figyelhető meg a térségben, bár az ukrán-orosz háború elterelte egy részét az USA erőforrásainak és a nemzetközi figyelemnek. (Fehér, 2020, 105-107. o.) A koronavírus több szempontból érdekes ebben a témában, egyrészt azért, mert a két szuperhatalom egymást okolták a pandémia miatt, másrészt, mert a kínai – gyakran fenntartásokkal kezelendő – adatközlés szerint Kína nagyon jól kezelte a vírus terjedését, az USA – hiteles – adatközlése szerint pedig Amerika nagyon rosszul. Ezáltal Kína a világ szemében magabiztosabb, egységesebb hatalom képét mutatja, mint az USA. Azonban nem kerülheti el a figyelmünk, a rengeteg belső probléma mindkét szuperhatalom részéről. Az Egyesült Államokban nagy mértékben pusztított a vírus, gazdasági recesszió van jelen, növekvő a munkanélküliség és a rasszizmus elleni küzdelemben sincs fejlődés. Addig Kínában jelen van még mindig a

demográfiai válság, hatalmas a korrupció és a társadalmi egyenlőtlenségek. (Fehér, 2020, 108-111. o.) Az amerikaiak egyébként már Obama óta folyamatosan próbálják nyomás alá szorítani és kezükben tartani a kínai növekedést. (Fehér, 105-107. o.) A kínai GDP jelenleg 17,7 milliárd dollárra, míg az USA GDP 23 milliárd dollárra tehető, a Világbank 2021-es adatai alapján. [102]

Oroszországot azonban nem győzték le véglegesen, továbbra is gazdasági, atom és katonai hatalom, nagy nyersanyag termelő és a világ legnagyobb területű országáról beszélünk. Így az USA két nagyhatalommal, az utóbb említett Oroszországgal és Kínával egyszerre küzdenek, habár Kína az egyetlen strukturális vetélytársa. (Fehér, 2020, 95-97. o.) Nem segíti az amerikaiakat az, hogy az utóbbi időben többször is kudarcot vallottak külföldön, beszéljünk Irakról, Iránról vagy Afganisztánról. Ennek következtében gyengült a befolyása külföldön, eközben Kína és Oroszország a jelenlegi globális rend alternatíváin dolgoznak, mint például a Swift rendszer és a világ tőzsdéinek alternatívái, az Új Selyemút Gazdasági Övezet vagy az Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Bank. [103] Kína utóbbi által évtizedes hitelekkel nyújt infrastruktúrális beruházásokra, amelyekkel hosszú ideig befolyása alá kerülnek a lehetőséggel élni kívánó államok. (Fehér, 2020, 106. o.) A szomszédunkban zajló konfliktus miatti szankciók, továbbá az agresszort arra kényszerítik, hogy nyisson más piacok fele, mind import, mind export tekintetében, ami jellemzően főleg Kína, ezzel is közelebb hozva a két nagyhatalmat egymáshoz. A *Globális Dél*¹¹ országainak egy részének már most Kína a fő befolyásolója, az Egyesült Államok helyett, és ezek az országok hova tartozása is nagy jelentőséggel bír az új világrend kialakulásában. [104] A második legnépesebb ország, India sem kötelezte még el magát egyik fél felé sem, nem kritizálta az orosz agressziót, de Kínával szemben is vannak kölcsönösen területi igényük egymás felé. Európán belül is folyamatos ellentétek vannak, dél és észak között, vannak országok melyek nem kritizálják Oroszországok (köztük Magyarország is) és az EU-ból is egyre többen gondolkoznak a kilépésről, a Brexit után. [105] Az EU nagy szerepet vállalhatna a világrend kialakulásában és valószínűleg számít is, hogy hova kötelezi el magát, ugyan az USA a fő szövetségese, azonban az elmúlt években kapcsolatépítésbe kezdett Kínával is. (Fehér, 2020, 108-116. o.) Szerepe azonban a gazdasági nagyhatalmi pozíción nem jut tovább, hiszen mind politikailag, mind katonailag nem számít globális hatalomnak. Ez az európai integrációval és hadászati befektetésekkel változhatna, azonban ez a forgatókönyv nem várható a közeljövőben. (Fehér,

¹¹ Globális Dél (vagy gyakran „harmadik világ”): Észak-Amerikán, Európán és néhány kivételen (pl. Ausztrália, Új-Zéland, Dél-Korea vagy Japán) kívül szinte az összes többi országot értjük. – a szerző megjegyzése

2020, 115-116. o.) Egyelőre megjósolhatatlan a világrend vezető pozíciójáért folytatott küzdelem a két abszolút nagyhatalom között, azonban Kína belátható távolságban gazdaságilag és katonailag is elérheti az USA szintjét egyes kutatások szerint, azonban az amerikaiak által kialakított világrendben nem lesz egyszerű dolga átvenni a vezető pozíciót. (Fehér, 2020, 107-109. o.) Hazánkra kitérve, az Egyesült Államokhoz kötődünk leginkább, a NATO és az EU tagság miatt, azonban az utóbbi évek külpolitikája erősen orosz és kínai oldalra dolgozott. (Fehér, 2020, 116. o.) Amint kialakul az új világrend el kell köteleznie magát az országunknak, és nem szabad elfelejteni az 1000 év óta tartó célunk, ami az, hogy „Magyarország számára nincs hely az euroatlanti integráción, a liberális nemzetközi renden, a demokráciák közösségén kívül”. (Fehér, 2020, 116. o.)

6. A magyar vállalkozások helyzete a globalizációban

A magyar vállalkozások is részei a világgazdaságnak és a globalizáció minden általam felsorolt tulajdonsága hatással van rájuk. A hazai vállalkozások esetében a 250 főnél több embert foglalkoztatóak tekinthetők nagyvállalatnak, míg az 50 és 250 közöttieket középvállalkozásnak, a 10 és 50 közöttieket kisvállalkozásnak és nem utolsósorban a 10 fő alattiakat mikrovállalkozásnak. A nagyvállalatok elhanyagolható részét tekinthetjük csak hazai vállalatnak, hiszen legtöbbjük a nemzetközi piacon is jelen van. Az utóbbi három vállalkozástípust összefoglalóan kis- és középvállalkozásoknak (továbbiakban: KKV) nevezzük. Mint említettem, a globalizáció nagy hatással van a KKV szektor tagjaira is, legnagyobb mértékben a nagyvállalatok, a multinacionális vállalatok miatt. Hazánk ezen szektor tagjait mutatom be ebben a fejezetben, abban a tekintetben, hogy milyen a helyzetük a jelenkori magyar gazdaságban, illetve primer kutatásom által megpróbálom megtudni, hogy hogyan és miként hat rájuk a jelenlegi gazdasági válság.

6.1. A magyar kis- és közép-vállalkozások és a nagyvállalatok erőviszonyai

A KKV szektor mellett a nagyvállalatokat is muszáj megemlítenem, hiszen a globalizáció által kialakított erőviszonyok így láthatóak át. Az adatokat a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2021-es adatai felhasználásával mutatom be a továbbiakban. A 8. ábrán szemléltetem, hogy milyen méretbeli és pénzügyi megoszlások tapasztalhatók a magyar gazdaságban az imént említett vállalkozás típusok között, százalékos formában.

Vállalkozás típusa	Vállalkozások számának megoszlása [%]	Foglalkoztatottak megoszlása [%]	Nettó árbevétel megoszlása [%]	Hozzáadott érték megoszlása [%]	Export-értékesítés megoszlása [%]
Mikrovállalkozás	95,8	40,6	20,2	17,4	1,3
Kisvállalkozás	3,6	18,9	18,8	15,9	3,9
Középvállalkozás	0,5	15,2	21,7	13,6	9,7
Nagyvállalat	0,1	25,3	39,3	53,2	85,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

8. ábra: A KKV szektor tagjai és a hazai nagyvállalatok méret, pénzügyi és nemzetgazdasági mutatóinak összehasonlítása 2021-ben (forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés)

A fenti ábrán látható, hogy kiemelkedő többségben vannak a KKV-k a magyar gazdaságban. A foglalkoztatottak arányát tekintve meglepetés tapasztalható, hiszen a nagyvállalatok foglalkoztatnak minden negyedik embert a vállalkozások munkavállalói közül. Teljesen az egyszerű logika ellen megy az, hogy még nagyobb eltérések olvashatóak le a táblázatból, amikor a nettó árbevétel, a hozzáadott érték és az export-értékesítés megoszlását nézzük. A hazai vállalkozások nettó árbevétele 2021-ben átlépte a 140 ezer milliárd forintot, amelyből kiemelkedően sok a nagyvállalatokhoz köthető, több, mint 55 ezer milliárd forinttal, a KKV három szereplője is nagyjából ezzel megegyező értékkel rendelkezik. A vállalkozások nemzetgazdasági szerepük szerint is hasonló értékeket kapunk, azonban még inkább a nagyvállalatok felé húz a mérleg, a maguk 16 ezer milliárd forintos GDP-hez való hozzájárulással, mellyel a teljes magyar GDP közel egyharmadát adják. Minimálisan kevesebbel járulnak hozzá a KKV szereplői összesen. A nemzetközi kapcsolatoknak egy jó megközelítése az export-értékesítés mérése, amely szinte elsöprően a nagyvállalatok felé hajlik, a maga 85,1%-val és kijelenthető, hogy ennek mértéke függ a vállalkozás méretétől. Ezekből az adatokból azt a konklúziót jelenthetjük ki, hogy a multinacionális vállalatok (a nagyvállalatok jelentős többsége) igenis pozitív hatással vannak a magyar gazdaságra, azonban a hazai vállalkozások nehéz helyzetbe kerülnek miattuk. Utóbbiakra ez a tényező azonban folyamatos és nagyjából 30 éve fennáll, azonban napjainkban további kihívásokkal állnak szemben a koronavírus és a szomszédunkban zajló háború következtében.

6.2. Primer kutatás

A KSH adatai alapján Magyarországon a leggyakoribb gazdálkodási forma a korlátolt felelősségű társaság (kft.). [106] A kormány az elmúlt években erősen hirdette a KKV-k támogatását és ennek pozitív eredményét is tapasztalhatjuk, hiszen sokan próbálkoznak

vállalkozást, saját munkahelyteremtést indítani. Habár, ha a kft. angol megfelelőjét vesszük (Ltd.), akkor tapasztalhatjuk, hogy jóval kevesebb kezdő tőke szükséges a cég alapításához, előző esetben 3 millió forint, utóbbi esetben 1 angol font (kb. 470 forint), illetve a vállalkozás működése is egyszerűbb, sokszor könyvelőt sem kell alkalmazniuk a kisebb cégeknek. De szakdolgozatom harmadik kutatási céljához a hazai KKV-k szükségesek, melynek megválaszolására és megértésére primer kutatás keretein belül kívánok választ kapni. Kezdetben mélyinterjúkat kívántam folytatni KKV-k tulajdonosaival vagy gazdasági vezetőivel, azonban idővel rá kellett jönnöm, hogy egy vállalkozás vezetőjének nem napi 8 órából áll a munkaideje, főleg, ha évvégi időszakban próbálom őket elérni. Ennek ellenére minden cég vezető nagyon segítőkész volt és érezhető volt a próbálkozásuk. A kérdőíves kutatást több vállalkozással tudtam kitölteni, pontosabban 21 KKV vezetővel, tulajdonossal és ügyvezetővel. A kitöltés szám nem túl magas, így nem tekinthető teljesen reprezentatívnak az eredménye, azonban nagy fokú egyezőség esetén valószínűsíthető annak általános helyessége. Kitöltőim pozíciói az általuk adott megnevezés alapján a következők: tulajdonos, ügyvezető, igazgató, gazdasági vezető, projektvezető, kereskedelmi vezető, CEO. A szakterület alapján is rendkívül széleskörben érkeztek válaszok, melyek a következők: építőipar, villanszerelés, pénzügy, marketing, informatika, egészségügy, tanácsadás, HR szolgáltatás. A vállalkozások cégformái alapján 20 kft. és 1 szövetkezet töltötte ki. Nettó árbevételben is nagy megoszlást tapasztaltam, a kevesebb, mint 100 millió forinttól egészen a 3 milliárdot is meghaladókig. A nettó árbevétel változásait vizsgáló kérdéseimből arra a következtetésre jutottam, hogy 20 válaszadóm által képviselt cégnek a koronavírusig növekedett vagy stagnált, a maradék egynek csökkent vagy stagnált az akkori években. A 2020-21-es években tapasztalható volt, hogy egyre kevésbé növekedtek, míg több stagnált vagy csökkent, de az ideai válság hatására több, mint a felük úgy gondolja, hogy nem fog növekedni a nettó árbevételük. A foglalkoztatottak létszámát tekintve is nagy eltérések lehettek fel, a kevesebb, mint 10 főtől egészen a több, mint 200 főig. Ez alapján vannak egészen mikrovállalkozások, de nagyobb közép vállalkozások is. A létszámok alakulásában hasonló eredményt kaptam, mint a nettó árbevételnél, azonban még nagyobb a negatív hatás olyan értelemben, hogy még több vállalkozás létszáma stagnál vagy csökken 2022-ben. A foglalkoztatottak pótlásának nehézsége folyamatosan egyre nehezebbé vált a vállalkozások számára a 2015-2019, 2020-2021 és a 2022 évek időszakai között. Kíváncsi voltam a külföldiek foglalkoztatására is, közel 30% válaszolt úgy, hogy foglalkoztatnak, többségében a nagyobb vállalkozások és főleg az informatika területén. A kutatási céломhoz nem tartozik szorosan, de szakdolgozatom témája okán kíváncsi voltam a fenntarthatóságra és a környezetvédelemre is. A válaszadóim 71%-a inkább venne környezetkímélő terméket, ha

még minimálisan drágább is, amit pozitívan tapasztaltam. Legjellemzőbb fenntartható tevékenységeik a következők: szelektív hulladék gyűjtés, online dokumentumok előnybe helyezése, műanyag/pepupalackok helyettesítése és újrahasznosítás és kaptam olyan visszajelzést, hogy az energiahatékony megoldások javaslata a megrendelők felé is fontos. Az előzőekhez hasonlóan felállított időszávok alapján is javuló tendenciát mutat a fenntarthatóság kérdése a kitöltőim által képviselt vállalkozások számára. A kitöltőim által adott válaszok alapján összesítve a következők nehezítik meg leginkább a cég működését manapság, csökkenő sorrendben: infláció, bérek változása, alapanyagok drágulása, üzemanyag árak növekedése, szakember hiánya, rezszi árak növekedése, alapanyagok beszerzésének nehezedeése, vásárló hiánya, de kaptam olyan válaszokat is, mint a kifizetések idejének elhúzódása (főleg állami munkák esetén) és a határidők betartásának nehézségének növekedése. Az utóbb említett tényezők mindegyik vállalkozást érintik, változó mértékben, de az első hat mindegyiket nagy mértékben. A kormány intézkedéseinek hatékonyságára irányuló kérdéseim azt mutatják, hogy igazán soha nem voltak elégedettek a kitöltő vállalkozások, de a 2020 óta tartó időben még inkább negatívan vélekedtek. Ennek értelmében a kormányunknak jobb alkalmazkodó, vállalkozás segítő intézkedéseket kellene alkalmaznia. Az elkövetkezendő évekre néző pesszimizmus és optimizmus felmérésére felállított kérdésekre azt az összesített eredményt kaptam, hogy 1-2 éven belül sokkal rosszabb helyzetet, 3-4 éven belül kevésbé rosszat, míg 5-10 éven belül javuló gazdasági helyzetet várnak a válaszadóim, mely a szakdolgozatom szekunder kutatását is alátámasztja, hiszen a gazdasági szakértők is ezen az állásponton vannak. A koronavírus és az ukrán-orosz konfliktus home officera, minimalizált rezsire és kevesebb ügyfélre kényszerítették nagyon nagy mértékben a megkérdezett vállalkozásokat, amellett, hogy az infláció és a bérek, alapanyagok drágulása megnövelte működésüket.

6.3. Kutatási eredmények

H1	A globalizáció hatással van a jelenkori világgazdaság alakulására.
----	--

Az első hipotézist szekunder módon történő kutatással vizsgáltam. A szakdolgozatom egésze ezt a megállapítást támasztja alá. A 4. és 5. fejezetekben részletesen elemzem, hogy miért jutottam erre a következtetésre. Tulajdonképpen a globalizáció miatt alakult ki a jelenlegi világgazdaság, így minden tulajdonsága hatással is van rá a mai napig és a jövőben is. Vegyük alapul a nyitott határokat, az új technológiák gyors terjedését, hiszen a nyitott határok nagyban

segítik az importot és exportot, azonban egyes országok nehézségei hatására könnyen felborulhatnak ezek és gazdasági válságba is sodorhatnak országok tömegeit, a technológiai fejlődés pedig hatással van a népesedésre és a gazdaságra önmagára is. A globalizáció pozitív hatással is van a világgazdaságra, hiszen elérhetetlen lett volna az utóbbi évtizedek gazdasági növekedése, mélyszegénység csökkenése és globális együttműködése sem.

H2	A demográfiai változások lesznek a legnagyobb hatással a világgazdaságra hosszú távon.
----	--

A szakdolgozatom elején felállított második hipotézisem is alátámasztásra került a szekunder kutatásaim alapján. Főleg az 5.1.-es fejezetnél tanulmányozható ennek részletezése, a fejezet során végig egy 2050-re vetítő forrást tanulmányoztam, de törekedtem arra, hogy más kutatások is hasonló jövőképről számoljanak be. A PWC kutatásai alapján látható, hogy a világ GDP rangsorban is hatalmas változások várhatóak erre az időszakra, a további, akár 2100-as évekre pedig még inkább. A demográfiai változások azonban nem jöhettek volna létre a technológiai fejlődés nélkül, tehát a globalizáció nélkül, azonban – mint közvetlen okozó – ez fogja a legnagyobb szerepet játszani a világgazdaságban. Az európai államok gazdasági ereje – a népesedés deficitükkel arányosan – csökkenni fog, míg a nagy népesedéssel rendelkező országok (pl. afrikai, dél-kelet ázsiai országok többsége) nagy mértékben erősödni fognak.

H3	A magyar kkv-k működésére magasabb költségeket eredményez az ukrán-orosz konfliktus.
----	--

Az általam felállított harmadik hipotézis, a primer kutatásom alapján bebizonyosodott. A 6.2.-es fejezetben részleteztem a kapott eredményeimet, amiből egyértelműen kiderült, hogy megnövekedtek a költségeik a magyar KKV szektor tagjai számára. A legtöbb válaszadóm többek között az inflációt, a bérek növekedését, az alapanyagok drágulását és a rezszi árak növekedését emelték ki, mint vállalkozást nehezebbé tévő tényezők. Emellett kirajzolódott az is, hogy nagy részük működését valamilyen mértékben átszabta a jelenlegi gazdasági válság, ami szintén költségnövelő tényezőnek tekinthető.

7. Összefoglalás

A világgazdaság folyamatosan változik. Szakdolgozatom célja bemutatni, hogy milyen változások vannak jelen és milyen változások várhatóak. A világgazdasághoz szorosan kötődik

a globalizáció, melynek a létrejöttét és kialakulását is tárgyalom, összegyűjtöttem a leglényegesebb szervezeteket annak és az általa létrejövő világgazdaság létrejöttéhez.

Kiemelt hangsúlyt fektettem a globalizáció bemutatására, hiszen a rengeteg pozitívuma mellett, rengeteg negatívuma is van. Az leglényegesebb előnyei közé tartozik a nagy mértékű tőkeáramlás és beruházás, az államok közötti és a piaci verseny előnyei, a globális integráció és kultúrák keveredésének előnyei, a munkalehetőségek sokszínűsége és számának növekedése, a soha nem látott technológiai fejlődés és tudás áramlása, a nemzetek közötti együttműködés és természetesen az elmúlt évtizedek robbanásszerű gazdasági növekedése is. De nem tekinthetünk el olyan hátrányaitól sem, mint a nyílt határok miatt megnövekedett terrorizmus, a túlzott migráció és betegségek, gondoljunk csak a koronavírusra, de a munkavállalói bizonytalanság, az árak instabilitása, a kizsákmányolás és az egymásra utaltság is ilyen tényezője. Utóbbira a legjobb példa a jelenlegi ukrán-orosz konfliktus, mely hatására hatalmas energia- és élelmiszer-válság alakult ki a világban.

Központi része a szakdolgozatomnak a világgazdaság változásainak okai. A demográfiai változások hatalmas következményeit és hatását részletezem, a digitalizáció, a fenntarthatóság és a termelékenység fontosságára is kitérek. Lényeges negatív változás az egyenlőtlenség növekedése, mindezeknek a megoldása az alkalmazkodás. A legnagyobb változások azonban, kérdés nélkül a Covid-19 és a szomszédunkban zajló háború eredményezett. A világgazdaság mindig egy adott világregend alapján fog működni, ami jelenleg az Egyesült Államok, de kitérek az USA és Kína közötti kapcsolatra, az esetleges hatalomátvételre.

Szakdolgozatom további célja, hogy ezen változásokat rávetítsem a magyar vállalkozások többségét adó kis- és közép-vállalkozásokra. Kitérek a globalizáció hatására a magyar piacon, azaz a multinacionális vállalatok erejére és további hatásokra, primer kutatásom alapján a gyakorlatban is bebizonyítottam, hogy nagyon nagy hatással vannak a globális események a hazai vállalkozásokra is, melynek eredményeképpen növekednek a működéshez szükséges költségek, illetve stagnál vagy csökken az addig növekvő nettó árbevételük és foglalkoztatott létszámuk.

Létfontosságú tényező tehát, hogy növekedjen a világgazdaság, hiszen ezáltal pozitívan alakul az országok, a vállalkozások és az átlagemberek pénzügyi helyzete is.

8. Irodalomjegyzék

Ábrák forrásai

1. ábra: World Bank 2021, *GDP (current US\$)*, Elérhető: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2021&start=2001&view=chart> [2022.11.15.]
2. ábra: WorldMapper 2015, *Population Increase 2015-2050*, Elérhető: <https://worldmapper.org/maps/population-increase-2015-2050/> [2022.11.25.]
3. ábra: United Nations 2022, *World Population Prospects 2022*, Letölthető innen: <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/> [2022.11.26.]
4. ábra: United Nations 2022, *World Population Prospects 2022*, Letölthető innen: <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/> [2022.11.26.]
5. ábra: Keith Breene 2016, *The new Fortune Global 500 is out. It shows a shift in the world's business landscape*, Elérhető: <https://www.weforum.org/agenda/2016/07/new-fortune-global-500-shift-business-landscape/> [2022.11.27.]
6. ábra: WEF 2018, *The Inclusive Development Index 2018*, Letölthető innen: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018/> [2022.11.28.]
7. ábra: World Bank 2021, *GDP (current US\$) – China, United States*, Elérhető: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2021&locations=CN-US&start=1972&view=chart> [2022.11.29.]
8. ábra: KSH 2021, *Gazdasági és nonprofit szervezetek*, Letölthető innen: <https://www.ksh.hu/gazdasagi-es-nonprofit-szervezetek> [2022.11.30.]

Online elérhető szakirodalmi források

Magyar nyelven

- (Bessenyei 2014) Bessenyei István 2014, *Gazdasági növekedés és fenntarthatóság*, Letölthető innen: <https://docplayer.hu/10454953-Gazdasagi-novekedes-es-fenntarthatosag-bessenyei-istvan.html> (PDF, 5.78 MB, biztonságos) [2022.11.12.]
- (Bod et al. 2022) Bod Péter Ákos, Cserhádi Ilona, Keresztély Tibor, Takács Tibor 2022, *Makrogazdasági kiigazítás – rendkívüli küldő bizonytalanságok közepette*, Letölthető innen: <http://real.mtak.hu/147697/> (PDF, 532 KB, biztonságos) [2022.11.17.]

- (Csáki 2017) Csáki György 2017, *A Globalizáció Megtorpanása*, Letölthető innen: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/3240/> (PDF, 276 KB, biztonságos) [2022.09.31.]
- (Elekes 2018) Elekes Andrea 2018, *Globális kockázatok, világgazdasági kihívások – az állam változó szerepe*, Letölthető innen: <http://real.mtak.hu/133049/> (PDF, 0.99 MB, biztonságos) [2022.09.31.]
- (Fehér 2020) Fehér Zoltán 2020, *A világrend átalakulása, az Amerikai Egyesült Államok nagystratégiája és Kína kihívása a 21. században*, Letölthető innen: <http://real.mtak.hu/142823/> (PDF, 2.1 MB, biztonságos) [2022.11.09.]
- (Györi 2014) Györi Zsuzsanna 2014, *Ökológiaileg-orientált vállalkozások Magyarországon*, Letölthető innen: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/978/> (PDF, 104 KB, biztonságos) [2022.11.13.]
- (Kovács 2017) Kovács Olivér 2017, *Az ipar 4.0 komplexitása – I.*, Letölthető innen: <http://real.mtak.hu/60073/> (PDF, 3.64 MB, biztonságos) [2022.11.10.]
- (Matus 2019) Matus János 2019, *Globális trendek és kockázatok a 21. században – a második évtized*, Letölthető innen: <http://real.mtak.hu/103249/> (PDF, 256 KB, biztonságos) [2022.10.05.]
- (Réger 2017) Dr. Réger Béla 2017, *A logisztika 4.0 kialakulása és a további fejlődés lehetőségei*, Letölthető innen: <https://logisztikaitrendek.hu/index.php/3-evfolyam-1-szam-2/> (PDF, 1.9 MB, biztonságos) [2021.04.11.]

Idegen nyelven

- (Acatech 2013) Acatech 2013, *Recommendations for implementing the strategix initiative INDUSTRIE 4.0*, Letölthető innen: <https://en.acatech.de/publication/recommendations-for-implementing-the-strategic-initiative-industrie-4-0-final-report-of-the-industrie-4-0-working-group/> (PDF, 4.49 MB, biztonságos) [2022.11.18.]
- (Aghion, Howitt, 1992) Aghion Philippe, and Peter Howitt 1992, *A Model of Growth Through Creative Destruction*, Letölthető innen: <https://dash.harvard.edu/handle/1/12490578> (PDF, 6.82 MB, biztonságos) [2022.10.18.]
- (EBRD 2022) European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) 2022, *The Shadow Of The War – The economic fallout from the war on Ukraine*, Letölthető innen: <https://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data/rep.html> (PDF, 1.2 MB, biztonságos) [2022.11.18.]

(Hu 2021) Hu Yifei et. al., 2022, *The Dilemma of the Identity Politics and a New Thinking*, Letölthető innen: <https://francis-press.com/journals/IJFS?page=5> (PDF, 380 KB, biztonságos) [2022.11.19.]

(Lucas, Roettger, 2021) David Lucas, Michael E. Roettger, *The scope of population studies and demography*, Letölthető, olvasható innen: https://www.researchgate.net/publication/241524164_The_scope_of_demography (PDF, 400 KB, biztonságos) [2022.11.11.]

(Patrick 2018) Patrick J. Deneen 2018, *A liberalizmus kudarca* (Ebook, 512 KB) [2022.11.19.]

(Pol 2020) Pol Antrás 2020, *De-Globalisation? Global Value Chains in the Post-Covid-19 Age*, Letölthetőn innen: <https://scholar.harvard.edu/antras/publications/de-globalisation-global-value-chains-post-covid-19-age> (PDF, 687 KB, biztonságos) [2022.10.15.]

(PWC, 2017) PWC 2017, *The Long View: How will the global economic order change by 2050?*, Letölthető innen: <https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/the-world-in-2050.html> (PDF, 1.8 MB, biztonságos) [2022.11.09.]

(WEF 2017) World Economic Forum 2017, *The Global Competitiveness Report 2016-2017*, Letölthető innen: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1/> (PDF, 11.90 MB, biztonságos) [2022.10.29.]

(WEF 2018a) World Economic Forum 2018, *The Global Competitiveness Report 2017-2018*, Letölthető innen: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018/> (PDF, 8.40 MB, biztonságos) [2022.11.17.]

(WEF 2018b) World Economic Forum 2018, *The Inclusive Development Index 2018*, Letölthető innen: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018/> (PDF, 728 KB, biztonságos) [2022.11.03.]

(WEF 2019) World Economic Forum 2019, *The Global Competitiveness Report 2019*, Letölthető innen: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth> (PDF, 8.55 MB, biztonságos) [2022.10.08.]

(WEF 2022) World Economic Forum 2022, *The Global Risks Report 2022 17th Edition*, Letölthető innen: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2022/> (PDF, 5.59 MB, biztonságos) [2022.10.24.]

Online webhely források

- [1] Cambridge Dictionary n.d., *The Global Economy*, Elérhető: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/global-economy> [2022. 11. 27.]
- [2] Fridrich Róbert 2002, *Globalizáció és környezet*, Elérhető: <https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm#0> [2022.11.27.]
- [3] Zach Lazzari 2019, *Global Company Vs. a Multinational Company*, Elérhető: <https://smallbusiness.chron.com/global-company-vs-multinational-company-35107.html> [2022. 11. 27.]; Lee Iwan 2007, *Difference between a global, transnational, international and multinational company*, Elérhető: <https://leeiwan.wordpress.com/2007/06/18/difference-between-a-global-transnational-international-and-multinational-company/> [2022.11.27.]
- [4] Velocityglobal 2020, *Globalization Benefits and Challenges*, Elérhető: <https://velocityglobal.com/blog/globalization-benefits-and-challenges/> [2022.11.27.]; Edusson n.d., *Positive and Negative Effects of Globalization*, Elérhető: <https://edusson.com/blog/positive-and-negative-effects-of-globalization> [2022.11.27.]
- [5] Tim Callen n.d., *Gross Domestic Product: An Economy's All*, IMF, Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/gross-domestic-product-GDP> [2022.11.27.]
- [6] Shobhit Seth 2022, *GDP vs. GNP: What's the Difference*, Elérhető: <https://www.investopedia.com/ask/answers/030415/what-functional-difference-between-gdp-and-gnp.asp> [2022.11.27.]
- [7] The Investopedia Team 2022, *Per Capita GDP Defined: Applications and Highest Per Country*, Elérhető: <https://www.investopedia.com/terms/p/per-capita-gdp.asp> [2022.11.27.]
- [8] World Bank 2021, *GDP per capita (current US\$)*, Elérhető: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> [2022.11.27.]; World Bank 2021, *GDP (current US\$)*, Elérhető: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> [2022.11.27.]
- [9] Imre István 2006, *Globalizáció, avagy az elszabadult világ*, Elérhető: <https://polgariszemle.hu/archivum/27-2006-november-2-efolyam-11-szam/136-globalizacio-avagy-az-elszabadult-vilag> [2022.11.27.]
- [10] Tim Callen n.d., *Purchasing Power Parity: Weights Matter*, IMF, Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Purchasing-Power-Parity-PPP> [2022.11.27.]

- [11] Nagy Gergely 2020, *100 éve kezdte meg a működését a Népszövetség*, Elérhető: https://www.elsovilaglaboru.com/tortenete/cikk/100_eve_kezdte_meg_a_mukodeset_a_nepszovetseg [2022.11.27.]
- [12] United Nations n.d., *History of the United Nations*, Elérhető: <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un> [2022.11.27.]
- [13] Magyar Elektronikus Könyvtár n.d., *Az ENSZ alapokmánya*, Elérhető: <http://mek.niif.hu/00000/00056/html/145.htm> [2022.11.27.]; United Nations n.d., *CHAPTER IV: The General Assembly*, Elérhető: <https://web.archive.org/web/20081113063409/http://www.un.org/aboutun/charter/chapter4.htm> [2022.11.27.]; ensz.kormány n.d., *Az ENSZ szervei*, Elérhető: <https://ensz.kormany.hu/az-ensz-szervei> [2022.11.27.]
- [14] Will Kenton 2022, *What Is the International Monetary Fund (IMF)?*, Elérhető: <https://www.investopedia.com/terms/i/imf.asp> [2022.11.27.]; Jonathan Masters, Andrew Chatzky, Anshu Siripurapa 2021, *The IMF: The World's Controversial Financial Firefighter*, Elérhető: <https://www.cfr.org/background/imf-worlds-controversial-financial-firefighter> [2022.11.27.]; World Bank n.d., *The World Bank Group and the International Monetary Fund (IMF)*, Elérhető: <https://www.worldbank.org/en/about/history/the-world-bank-group-and-the-imf> [2022.11.27.]
- [15] Fridrich Róbert 2002, *Globalizáció és környezet*, Elérhető: <https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm#0> [2022.11.27.]
- [16] Fridrich Róbert 2002, *Globalizáció és környezet*, Elérhető: <https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm#0> [2022.11.27.]
- [17] World Bank n.d., *Who We Are*, Elérhető: <https://www.worldbank.org/en/who-we-are> [2022.11.24.]
- [18] World Trade Organization n.d., *Who we are*, Elérhető: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm [2022.11.27.]; World Trade Organization n.d., *The WTO*, Elérhető: https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm [2022.12.01.]
- [19] Magyar Nemzeti Bank n.d., *A Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete (OECD)*, Elérhető: <https://www.mnb.hu/a-jegybank/informaciok-a-jegybankrol/nemzetkozi-kapcsolatok/a-gazdasagi-egyuttmukodes-es-fejlesztes-szervezete-oecd> [2022.11.27.]
- [20] OECD n.d., *List of OECD Member countries – Ratification of the Convention on the OECD*, Elérhető: <https://www.oecd.org/about/document/ratification-oecd-convention.htm> [2022.12.01.]

- [21] Bmuv n.d., *The G7 Group*, Elérhető: <https://www.bmuv.de/en/topics/europe-international/international/g7-and-g20/the-g7-group> [2022.11.27.]
- [22] Zachary Laub 2014, *The Group of Eight (G8) Industrializes Nations*, Elérhető: <https://www.cfr.org/backgrounder/group-eight-g8-industrialized-nations> [2022.11.27.]; Tom Batchelor 2017, *Russia announces plan to permanently leave G8 group of industrialised nations after suspension for Crimea annexation*, Elérhető: <https://www.independent.co.uk/news/world/politics/russia-g8-kremlin-crimea-ukraine-vladimir-putin-g7-g20-a7525836.html> [2022.11.27.]
- [23] G20foundation n.d., *What is the G20*, Elérhető: <https://www.g20foundation.org/g20/what-is-the-g20> [2022.11.27.]
- [24] Fridrich Róbert 2002, *Globalizáció és környezet*, Elérhető: <https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm#0> [2022.11.27.]
- [25] European Union n.d., *European Union priorities 2019-2024*, Elérhető: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities_en [2022.11.27.]
- [26] Globalization-Partners 2020, *Benefits and Challenges of Globalization*, Elérhető: <https://www.globalization-partners.com/blog/benefits-and-challenges-of-globalization/#gref> [2022.11.27.]
- [27] Economic Times 2022, *Indian tech contribution to US economy grew in double digits last year: study*, Elérhető: <https://economictimes.indiatimes.com/tech/technology/indian-tech-firms-contributed-over-198-billion-to-us-in-2021-reports/articleshow/92847563.cms?from=mdr> [2022.11.27.]
- [28] Edusson n.d., *Positive and Negative Effects of Globalization*, Elérhető: <https://edusson.com/blog/positive-and-negative-effects-of-globalization> [2022.11.27.]; Coe n.d., *Globalizáció*, Elérhető: <https://www.coe.int/hu/web/compass/globalisation>
- [29] Oxford Reference n.d., *Culture*, Elérhető: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110901080526139> [2022.11.27.]; Cambridge Dictionary n.d., *Culture*, Elérhető: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/culture> [2022.11.27.]
- [30] Megan Specia 2019, *Saudi Arabia Granted Women the Right to Drive. A Year on, It's Still Complicated.*, Elérhető: <https://www.nytimes.com/2019/06/24/world/middleeast/saudi-driving-ban-anniversary.html> [2022.11.27.]
- [31] USC Marshall 2021, *The American Business Culture*, Letölthető innen: <https://www.marshall.usc.edu/sites/default/files/2020->

[06/updated_International%20Guide%202020-2021%20-%20SC0513%20-%20YY0515_0.pdf](#)

(PDF letöltés, biztonságos) [2022.11.27.]

[32] Edusson n.d., *Positive and Negative Effects of Globalization*, Elérhető:

<https://edusson.com/blog/positive-and-negative-effects-of-globalization> [2022.11.27.]

[33] Edusson n.d., *Positive and Negative Effects of Globalization*, Elérhető:

<https://edusson.com/blog/positive-and-negative-effects-of-globalization> [2022.11.27.]

[34] Ergotron 2022, *Hybrid Employees Prioritize Health and Wellness More Than Ever, According to New Ergotron Report*, Elérhető: [https://www.ergotron.com/en-](https://www.ergotron.com/en-au/resources/resource-details/6302)

[au/resources/resource-details/6302](https://www.ergotron.com/en-au/resources/resource-details/6302) [2022.11.27.]

[35] Fredrik Erixon 2018, *The Economic Benefits of Globalization for Business and*

Consumers, Elérhető: [https://ecipe.org/publications/the-economic-benefits-of-globalization-](https://ecipe.org/publications/the-economic-benefits-of-globalization-for-business-and-consumers/)
[for-business-and-consumers/](https://ecipe.org/publications/the-economic-benefits-of-globalization-for-business-and-consumers/) [2022.11.27.]; Fabrizio Venditti et al. 2021, *Globalisation and*

inflation: Insights from the ECB strategy review, Elérhető:

<https://cepr.org/voxeu/columns/globalisation-and-inflation-insights-ecb-strategy-review>

[2022.11.27.]

[36] Globalization-Partners 2020, *Benefits and Challenges of Globalization*, Elérhető:

<https://www.globalization-partners.com/blog/benefits-and-challenges-of-globalization/#gref>

[2022.11.27.]

[37] Aqib Aslam et al. 2018, *Globalization Helps Spread Knowledge and Technology Across*

Borders, Elérhető: [https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2018/04/09/globalization-helps-](https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2018/04/09/globalization-helps-spread-knowledge-and-technology-across-borders)

[spread-knowledge-and-technology-across-borders](https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2018/04/09/globalization-helps-spread-knowledge-and-technology-across-borders) [2022.11.27.]

[38] Andrey Kolesov 2019, *Globalization, Communication, Collaboration*, Elérhető:

<https://accultura.com/en/globalization-communication-collaboration/> [2022.11.27.]

[39] Molly St. Louis 2018, *The Global Economy is Changing the Way We Collaborate*,

Elérhető: [https://www.inc.com/molly-reynolds/the-global-economy-is-changing-way-we-](https://www.inc.com/molly-reynolds/the-global-economy-is-changing-way-we-collaborate.html)
[collaborate.html](https://www.inc.com/molly-reynolds/the-global-economy-is-changing-way-we-collaborate.html) [2022.11.27.]

[40] Edusson n.d., *Positive and Negative Effects of Globalization*, Elérhető:

<https://edusson.com/blog/positive-and-negative-effects-of-globalization> [2022.11.27.]

[41] BBC 2020, *Vienna shooting: What we know about 'Islamist terror' attack*, Elérhető:

<https://www.bbc.com/news/world-europe-54798508> [2022.11.27.]

[42] Edusson n.d., *Positive and Negative Effects of Globalization*, Elérhető:

<https://edusson.com/blog/positive-and-negative-effects-of-globalization> [2022.11.27.]

[43] UK government n.d., *Foreign travel advice: Egypt*, Elérhető:

<https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/egypt/terrorism> [2022.11.27.]

- [44] Robert E. Scott 2017, *Growth in U.S. – China trade deficit between 2001 and 2015 cost 3.4 million jobs*, Elérhető: <https://www.epi.org/publication/growth-in-u-s-china-trade-deficit-between-2001-and-2015-cost-3-4-million-jobs-heres-how-to-rebalance-trade-and-rebuild-american-manufacturing/> [2022.11.27.]
- [45] Edusson n.d., *Positive and Negative Effects of Globalization*, Elérhető: <https://edusson.com/blog/positive-and-negative-effects-of-globalization> [2022.11.27.]
- [46] Globalization-Partners 2020, *Benefits and Challenges of Globalization*, Elérhető: <https://www.globalization-partners.com/blog/benefits-and-challenges-of-globalization/#gref> [2022.11.27.]
- [47] Edusson n.d., *Positive and Negative Effects of Globalization*, Elérhető: <https://edusson.com/blog/positive-and-negative-effects-of-globalization> [2022.11.27.]
- [48] Sean Fleming 2020, *This is how COVID-19 is affecting informal workers*, WEF, Elérhető: <https://www.weforum.org/agenda/2020/07/coronavirus-impact-informal-workers-world-bank/> [2022.11.27.]
- [49] National Geographic 2022, *Great Pacific Garbage Patch*, Elérhető: <https://education.nationalgeographic.org/resource/great-pacific-garbage-patch> [2022.11.27.]
- [50] Unicef n.d., *Gyermekmunka elleni küzdelem*, Elérhető: <https://unicef.hu/gyermekmunka-elleni-kuzdelem> [2022.11.27.]
- [51] Jeffrey Gettleman 2013, *The Price of Precious*, Elérhető: <https://www.nationalgeographic.com/magazine/article/conflict-minerals> [2022.11.27.]
- [52] Dr. Varga Beatrix 2014, *I. Demográfia Alapfogalmak Adatforrások prezentáció*, 2. o. Elérhető: <https://slideplayer.hu/slide/12055112/> [2022.11.27.]
- [53] Dr. Varga Beatrix 2014, *I. Demográfia Alapfogalmak Adatforrások prezentáció*, 4-5. o. Elérhető: <https://slideplayer.hu/slide/12055112/> [2022.11.27.]; MPG n.d., *What is Demography?*, Elérhető: https://www.demogr.mpg.de/en/about_us_6113/what_is_demography_6674/ [2022.11.27.]
- [54] PWC 2017, *The World in 2050*, Elérhető: <https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/the-world-in-2050.html> [2022.11.27.]
- [55] World Bank 2021, *GDP (current US\$)*, Elérhető: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2021&start=2001&view=chart> [2022.11.27.]; World Bank 2021, *GDP (current US\$) – European Union*, Elérhető: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU> [2022.11.27.]
- [56] PWC 2017, *The World in 2050*, Elérhető: <https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/the-world-in-2050.html> [2022.11.27.]

- [57] United Nations 2022, *World Population Prospects 2022*, Letölthető innen: <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/> [2022.11.26.]
- [58] United Nations 2022, *World Population Prospects 2022*, Letölthető innen: <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/> [2022.11.26.]
- [59] Netliferobotics n.d., *Hol tart most a mesterséges intelligencia?*, Elérhető: <https://netliferobotics.hu/blog/a-mesterseges-intelligencia/> [2022.11.27.]
- [60] Strategyand n.d., *Digitalization for economic growth and job creation*, Elérhető: <https://www.strategyand.pwc.com/m1/en/reports/2011-2014/digitization-economic-growth-job-creation.html> [2022.11.27.]
- [61] EUR-lex, n.d., *Fenntartható fejlődés*, Elérhető: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:sustainable_development [2022.12.02.]
- [62] Fridrich Róbert 2002, *Globalizáció és környezet*, Elérhető: <https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm#0> [2022.11.27.]
- [63] Econation n.d., *Ecological footprint defined*, Elérhető: <https://econation.one/ecological-footprint-defined/> [2022.11.27.]
- [64] Fridrich Róbert 2002, *Globalizáció és környezet*, Elérhető: <https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm#0> [2022.11.27.]
- [65] unvienna n.d., *Klimaváltozás*, Elérhető: https://unis.unvienna.org/unis/hu/topics/climate_change.html [2022.11.05.]
- [66] EIONET.Kormány 2018, *A fenntartható fejlődés fogalma*, Elérhető: <https://eionet.kormany.hu/a-fenntarthato-fejlodes-fogalma> [2022.12.02.]
- [67] United Nations n.d., *Four steps toward a more sustainable global economy*, Elérhető: <https://www.un.org/en/desa/four-steps-towards-more-sustainable-global-economy> [2022.11.27.]
- [68] European Climate Pact n.d., *Éghajlatváltozás*, Elérhető: https://climate-pact.europa.eu/about/climate-change_hu [2022.12.01.]
- [69] Sean Ross 2021, *Why Is Productivity Important in Economics?*, Elérhető: <https://www.investopedia.com/ask/answers/040615/why-productivity-important-concept-economics.asp> [2022.11.28.]
- [70] Marc Holliday 2021, *What Is Productivity? Why It Matters & How to Measure It*, Elérhető: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/business-strategy/productivity.shtml> [2022.11.28.]
- [71] Európai Központi Bank 2021, *Termelékenység, innováció, technológiai haladás*, Elérhető: <https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/productivity-innovation->

technology.hu.html [2022.11.28.]; Elemzéseközpont 2022, *Termelékenység: Mit jelent? Hogyan számítjuk, értelmezzük?*, Elérhető: <https://elemzeskozpont.hu/termelekenyseg-mit-jelent-hogyan-szamitjuk-ertelmezzuk> [2022.11.28.]

[72] World Population Review 2022, *Most Productive Countries 2022*, Elérhető: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/most-productive-countries> [2022.11.28.]

[73] Marc Holliday 2021, *What Is Productivity? Why It Matters & How to Measure It*, Elérhető: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/business-strategy/productivity.shtml> [2022.11.28.]

[74] World Population Review 2022, *Most Productive Countries 2022*, Elérhető: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/most-productive-countries> [2022.11.28.]

[75] Sean Ross 2021, *Why Is Productivity Important in Economics?*, Elérhető: <https://www.investopedia.com/ask/answers/040615/why-productivity-important-concept-economics.asp> [2022.11.28.]

[76] Sean Ross 2021, *Why Is Productivity Important in Economics?*, Elérhető: <https://www.investopedia.com/ask/answers/040615/why-productivity-important-concept-economics.asp> [2022.11.28.]

[77] Marc Holliday 2021, *What Is Productivity? Why It Matters & How to Measure It*, Elérhető: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/business-strategy/productivity.shtml> [2022.11.28.]

[78] Sean Ross 2021, *Why Is Productivity Important in Economics?*, Elérhető: <https://www.investopedia.com/ask/answers/040615/why-productivity-important-concept-economics.asp> [2022.11.28.]

[79] Marc Holliday 2021, *What Is Productivity? Why It Matters & How to Measure It*, Elérhető: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/business-strategy/productivity.shtml> [2022.11.28.]

[80] Marc Holliday 2021, *What Is Productivity? Why It Matters & How to Measure It*, Elérhető: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/business-strategy/productivity.shtml> [2022.11.28.]

[81] Marc Holliday 2021, *What Is Productivity? Why It Matters & How to Measure It*, Elérhető: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/business-strategy/productivity.shtml> [2022.11.28.]

[82] Marc Holliday 2021, *What Is Productivity? Why It Matters & How to Measure It*, Elérhető: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/business-strategy/productivity.shtml> [2022.11.28.]

- [83] Trading economics 2019, *Competitiveness Rank*, Elérhető: <https://tradingeconomics.com/country-list/competitiveness-rank> [2022.11.29.]
- [84] Trading economics 2019, *Competitiveness Rank*, Elérhető: <https://tradingeconomics.com/country-list/competitiveness-rank> [2022.11.29.]
- [85] Trading Economics 2019, *Hungary Competitiveness Rank*, Elérhető: <https://tradingeconomics.com/hungary/competitiveness-rank> [2022.11.29.]
- [86] Prnewswire 2022, *Fortune Releases Annual Fortune Global 500 List*, Elérhető: <https://www.prnewswire.com/news-releases/fortune-releases-annual-fortune-global-500-list-301596399.html> [2022.11.29.]; Wikipedia 2022, *Fortune Global 500*, Elérhető: https://en.wikipedia.org/wiki/Fortune_Global_500 [2022.11.29.]
- [87] Thomas Alsop 2021, *Values of the top 20 technology brands worldwide in 2021*, Elérhető: <https://www.statista.com/statistics/267966/brand-values-of-the-most-valuable-technology-brands-in-the-world/> [2022.11.29.]
- [88] Blaire Jenik 2021, *The Most Innovative Companies Over Time*, Elérhető: <https://www.statista.com/chart/24645/ranking-of-the-most-innovative-companies-over-time/> [2022.11.29.]
- [89] CB Insights 2022, *The Complete List Of Unicorn Companies*, Elérhető: <https://www.cbinsights.com/research-unicorn-companies> [2022.11.29.]
- [90] Dambisa Moyo 2018, *Ideology is the enemy of growth*, WEF, Elérhető: <https://www.weforum.org/agenda/2018/05/ideology-is-the-enemy-of-growth/> [2022.11.30.]
- [91] National Intelligence Council 2021, *Updated Assessment on COVID-19 Origins*, Letölthető innen: <https://www.dni.gov/index.php/newsroom/reports-publications/reports-publications-2021/item/2263-declassified-assessment-on-covid-19-origins> (PDF, 1.45 MB, biztonságos) [2022.10.21.]
- [92] WHO 2022, *Coronavirus*, Elérhető: <https://covid19.who.int/> [2022.11.30.]
- [93] Faisal Alibrahim 2022, *Finding common ground and collaborating for global recovery*, WEF, Elérhető: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/how-collaboration-can-help-achieve-global-recovery/> [2022.11.30.]
- [94] Sean Fleming 2020, *This is how COVID-19 is affecting informal workers*, WEF, Elérhető: <https://www.weforum.org/agenda/2020/07/coronavirus-impact-informal-workers-world-bank> [2022.11.30.]
- [95] Faisal Alibrahim 2022, *Finding common ground and collaborating for global recovery*, WEF, Elérhető: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/how-collaboration-can-help-achieve-global-recovery/> [2022.11.30.]

- [96] Center for Preventive Action 2022, *Conflict in Ukraine*, Elérhető:
<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine> [2022.11.30.]
- [97] Sallai Zsófia 2022, „*A háború ráébresztett a megtakarítás fontosságára*”, Elérhető:
<https://www.ludovika.hu/magazin/eloado/2022/10/19/a-haboru-raebresztett-a-megtakaritas-fontossagara/> [2022.11.30.]
- [98] Sallai Zsófia 2022, „*A háború ráébresztett a megtakarítás fontosságára*”, Elérhető:
<https://www.ludovika.hu/magazin/eloado/2022/10/19/a-haboru-raebresztett-a-megtakaritas-fontossagara/> [2022.11.30.]
- [99] Sallai Zsófia 2022, „*A háború ráébresztett a megtakarítás fontosságára*”, Elérhető:
<https://www.ludovika.hu/magazin/eloado/2022/10/19/a-haboru-raebresztett-a-megtakaritas-fontossagara/> [2022.11.30.]
- [100] Center for Preventive Action 2022, *Conflict in Ukraine*, Elérhető:
<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine> [2022.11.30.]
- [101] Victoria Masterson 2022, *These 3 charts show the impact of war in Ukraine on global trade*, WEF, Elérhető:
<https://www.weforum.org/agenda/2022/04/ukraine-war-global-trade-risk/> [2022.11.30.]
- [102] World Bank, 2021, *GDP (current US\$) – China, United States*, Elérhető:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?contextual=default&locations=CN-US> [2022.11.30.]
- [103] Marco Carnelos 2022, *Cold War 2.0: Who will shape the new world order?*, Elérhető:
<https://www.middleeasteye.net/opinion/cold-war-world-order-shape-who> [2022.11.30.]
- [104] Marco Carnelos 2022, *Cold War 2.0: Who will shape the new world order?*, Elérhető:
<https://www.middleeasteye.net/opinion/cold-war-world-order-shape-who> [2022.11.30.]
- [105] Karl Aiginger 2022, *Who Whill Shape the New World Order?*, Elérhető:
<https://www.intereconomics.eu/contents/year/2022/number/3/article/who-will-shape-the-new-world-order.html> [2022.11.30.]
- [106] Központi Statisztikai Hivatal 2021, *A regisztrált gazdasági szervezetek száma gazdálkodási forma szerint*, Elérhető:
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qvd018a.html [2022.12.04]

9. Melléklet

A kérdőív a következő linken érhető el:

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdC8T739vVUpHiZepoax74LhybWAPKD5MGjUDuQIfAoQ2fdVQ/viewform>

